

GRAFIKAI SZEMLE



NAVI FOLYÓIRAT A
GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTŐ: TÁNAY JÓZSEF
FŐMUNKATÁRS: NOVÁK KRISZTÓ

BUDAPEST • 1906 • VIII

Szeptember elején jelenik meg!

A Könyvnyomdászok Szakköre tanfolyamainak 1905—1906. évi Értesítője.

Szerkesztették: **Tanay József és Novák László.**

230 oldal, rendkívül hasznos tartalommal. Ára 1 korona, vidékre 1 korona és 10 fillér. Megrendelhető a Grafikai Szemle kiadóhivatalában: Budapest, V. ker., Hold-utca 7. szám.

Közvetlen gyorsvonati összeköttetés Budapest és Wien,

valamint a magyar királyi államvasutak és az azon túl fekvő csatlakozó vasutak alatt megnevezett főállomásai között.

8 50	2 10	ind. Budapest k. p. u.	érk. A	1 45	7 10
1 50	6 45	Yérk. Wien Sth.	ind. B	8 50	2 10
7 85	1 50	ind. Budapest k. p. u.	érk. A	2 10	9 50
3 56	10 17	Yérk. Graz Sth.	ind. B	5 40	1 10
7 10	3 30	ind. Budapest k. p. u.	érk. A	12 40	8 10
1 47	10 30	érk. Ruttká	ind. B	5 58	2 58
	5 56	érk. Breslau	ind. B	10 05	5 05
	11 22	Yérk. Berlin (Friedrichstr.)	ind. B	4 39	11 11
7 40	2 15	ind. Budapest k. p. u.	érk. A	6 50	1 30
12 25	7 28	érk. Kassa	ind. B	11 10	8 40
3 28	10 14	Yérk. Csongrád	ind. B	11 20	8 01
7 40	2 15	ind. Budapest k. p. u.	érk. A	1 30	10 10
2 53	11 11	érk. Munkács	ind. B	4 08	2 21
10 30	7 39	Yérk. Lemberg	ind. B	6 25	7 30
7 25	2 35	ind. Budapest k. p. u.	érk. A	1 50	9 35
12 04	8 45	érk. Debrecen	ind. B	6 57	4 30
2 12	5 45	érk. Szatmár-Németi	ind. B	6 42	2 18
4 31	9 50	érk. Máramarosziget	ind. B		11 58
10 50	4 40	Yérk. Stanislan	ind. B		5 55
7 25	2 00	ind. Budapest k. p. u.	érk. A	1 10	9 25
12 12	6 54	érk. Arad	ind. B	8 18	4 16
4 27	11 18	érk. Gyulafehérvár	ind. B	3 57	11 38
	11 30	Yérk. Bukarest	ind. B	15 00	
7 25	2 35	ind. Budapest k. p. u.	érk. A	7 50	1 50
5 15	10 30	érk. Kolozsvár	ind. B	11 10	5 20
	9 30	Yérk. Bukarest	ind. B	8 50	12 59
7 00	3 20	ind. Budapest k. p. u.	érk. A	1 00	10 00
12 20	8 37	érk. Ujvidék	ind. B	7 56	4 29
	10 35	Yérk. Belgrád	ind. B	5 41	
8 00	6 50	ind. Budapest k. p. u.	érk. A	8 50	9 05
2 17	1 35	érk. Zágráb m. á. v.	ind. B	1 50	2 18
7 55	7 16	Yérk. Fiume	ind. B	8 02	8 10
8 00	3 00	ind. Budapest k. p. u.	érk. A	1 30	9 05
12 48	7 32	Yérk. Pécs	ind. B	8 22	8 44
	3 20	ind. Budapest k. p. u.	érk. A		1 00
	5 38	érk. Szabadka	ind. B		9 51
	11 40	érk. Bosna-Brod	ind. B		4 56
	9 14	érk. Sarajevo	ind. B		7 40
	10 15	Yérk. Gravosa	ind. B		7 00
8 00	3 00	ind. Budapest ny. p. u.	érk. A	1 40	7 00
12 08	7 00	ind. Wien Sth. I (Marcheggen)	érk. B	9 05	3 00
	7 55	Yérk. Wien Nbf. út)	ind. B	8 00	2 25
7 20	6 55	ind. Budapest ny. p. u.	érk. A	8 25	9 45
1 38	12 24	érk. Zsolna	ind. B	3 46	3 14
10 35	5 58	érk. Breslau	ind. B	10 05	6 10
5 38	11 22	Yérk. Berlin (Friedrichstr.)	ind. B	4 30	11 31
9 40	2 25	ind. Budapest ny. p. u.	érk. A	1 15	6 30
2 85	8 00	érk. Temesvár-Józsefv.	ind. B	7 50	1 23
8 30	11 40	Yérk. Bukarest	ind. B	5 55	10 25

MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMVASUTAK.

Érvényes 1906. évi május hó 1-től.

Közvetlen vonatösszeköttetés

Paris—Basel—Zürich—Innsbruck—Wien—Budapest, Berlin—Budapest, Budapest—Belgrád (Saloniki)—Sófia és Konstantinápoly között.

Bruck-Királyhídon, illetve Ruttkán át.

8 35	ind. Paris	érk. A	11 35	
7 30	" Basel		4 12	
10 22	" Zürich		2 10	
6 30	" Innsbruck		7 10	
8 05	" Wien Wb.		7 35	
8 50	" Wien Sth.		6 45	
1 45	érk. Budapest k. p. u.	ind. B	2 10	
4 39	ind. Berlin	érk. A	11 22	
10 05	" Breslau		5 58	
1 12	" Oderberg		2 57	
5 52	" Ruttká		10 30	
12 40	érk. Budapest k. p. u.	ind. B	3 30	
3 20	ind. Budapest k. p. u.	érk. A	1 00	
10 28	érk. Belgrád	ind. B	5 41	
9 38	" Saloniki		6 00	
11 18	" Sófia		5 52	
7 19	" Konstantinápoly		8 00	

MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMVASUTAK

Érvényes 1906. évi május hó 1-től.

Közvetlen vonatösszeköttetés

Paris—Ostende—Wien—Budapest—Belgrád—Sófia és Konstantinápoly (illetve Orsova—Bukarest—Constanza és Konstantinápoly) között.

Marcheggen át.

8 35	ind. Paris	érk. A	7 38	11 35
8 05	" Ostende		9 52	
8 05	" Wien Wb.		8 00	7 35
	" Wien Sth.		7 10	7 00
10 00	ind. Marchegg	érk. B	6 00	6 18
1 40	érk. Budapest ny. p. u.	ind. A	1 00	3 00
10 00	ind. Budapest ny. p. u.	érk. A	10 55	
1 40	érk. Belgrád	ind. B	4 17	
	" Sófia		8 15	
	" Konstantinápoly		3 18	
2 25	ind. Budapest ny. p. u.	érk. A	12 50	1 15
12 58	érk. Orsova	ind. B	3 15	2 52
11 40	" Bukarest		7 26	5 55
	" Constanza		2 25	
	" Konstantinápoly (gőshajó)		10 00	

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ-
HIVATAL

Budapest V, Hold-utca 7

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK
HIVATALOS KÖZLÖNYE

ELŐFIZETÉSI ÁR

Egész évre 4 kor., fél évre 2 kor.
Egyes szám ára 40 fillér

Szaktanfolyamaink.

Szaktanfolyamaink jövő tanítási évének előkészítő munkálatai megkezdődtek. Szakkörünk választmánya e hó 17-ikén elfogadta a tanfolyamvezető ama javaslatát, amelynek célja, hogy tanítás dolgában bizonyos rendszer és következetesség honosíttassék meg a tanfolyamokon, s egyszersmind megbízta őt a szükséges tanerőknek meg a tanfolyamok jövőbeli adminisztrátorának az arra rátermett szaktársak köréből való kiszemelésével. A választmány által elfogadott javaslat egyébként így hangzik:

1. Az 1906–1907-iki tanfolyamok a tavalyihoz hasonlóan ismét négy ciklusra terjednek, még pedig a következő beosztással:

- I. ciklus: 1906 szeptember hó 30-tól november hó 4-ig bezárólag;
- II. „ 1906 november hó 11-től december hó 16-ig bezárólag;
- III. „ 1907 január hó 6-tól február hó 17-ig bezárólag;
- IV. „ 1907 február hó 24-től április hó 16-ig bezárólag.

2. A tanítás anyagának és a tanítási rendnek megállapítására nézve alapul vétetnek a tanfolyamvezetőnek a Gr. Sz. ez idei ötödik füzetében közölt, az elmúlt esztendő tanulságai alapján összeállított javaslatai.

3. E javaslatok megvalósíthatása okáért megbízta a választmány a tanfolyamvezetőt, hogy egy tagtársat szemeljen ki, aki a tanfolyamok összes adminisztratív ügyeit végzi, valamint két gépmester szaktársat is (esetleg a Gépmesterek Körével karöltve), kik a tanfolyamok vezetőjével és a tanfolyami gépmesterrel egyetemben a nyomtatástechnikai tantárgyak előadása és az ez irányú gyakorlati munka érdekében intézkedhetnek. E tekintetben való intézkedéseiről köteles a tanfolyamvezető a szeptember havi választmányi ülésnek jelentést tenni, illetőleg a tett intézkedéseire vonatkozóan a választmány jóváhagyását kérni.

4. Főhatalmazza a választmány a tanfolyamok vezetőjét, hogy a gyakorlati tanítás céljaira a választmány utólagos jóváhagyásának föltétele mellett előadókat, illetőleg munkavezetőket szemelhessen ki

és kérhessen föl. Egyszersmind kimondja a választmány, hogy:

- a) a munkavezetők minden egyes tanítással eltöltött óráért egy korona és ötven filléryi óradíjat kapnak, s azt közvetlenül nem is utasíthatják vissza;
- b) a munkavezetők mindig váltakozva veendő a kiválóbb szakemberek sorából, s — oktató erőben való hiány főnforgásának esetét leszámítva — egyetlen tanítási évben két ciklusnál tovább egyfolytában nem alkalmazhatók.

5. Kimondja a választmány, hogy a szaktanítás az 1906—1907-iki tanítási évben is teljesen ingyenes lesz, köteles azonban a hallgató beiratkozásakor két korona és negyven filléryi biztosítéki összeget az ügyvezető kezeihez lefizetni, s eltérni, hogy minden egyes késéseért illetőleg mulasztásáért ez összeg egy-egy hatodrésze a tanfolyami alap javára levonassék. Ciklus végeztével a főnmaradó összeg visszafizetendő, illetőleg újabb ciklusra való beiratkozás esetében teljes összegre kerekítendő ki.

* * *

Szaktanfolyamaink 1906—1907-iki budapesti tanfolyamai tehát szeptember hó 30-án veszik kezdetüket. A reájok vonatkozó részleteket és a beiratkozás föltételeit külön körleveleken fogjuk szaktársaink tudtára adni.

Az elmúlt tanítási esztendőről szóló értesítő szeptember elején jelenik meg könyvalakban. Terjedelme mintegy négy ívvel lesz nagyobb a tavalyinál, s különösen vidéki tanfolyamaink számára igen hasznos tanítási vezérfonalat is foglal magában.

Kísérleti nyomdánk fölszerelése a szünidő kezdete óta — sajna — nem gyarapodott semmivel sem. Sőt a nedves és meleg időjárás károkat is okozott, amennyiben festékező hengereink egy része használhatatlanná vált. *Kurzweil János* festékgyáros és szaküzlet-tulajdonos volt oly szíves, hogy a hengereket az ő különleges kitűnő hengeranyagával körülöntette, amiért köszönetünket e helyen is ismételve kifejezzük.

És most folytatjuk a szaktanfolyamaink múlt tanévben átvett tanítási anyag folytatólagos ismeretetését:

7. Grafikai sokszorosító művészetek. Nyomatványkiállítással kapcsolatos előadások minden vasárnap délelőtt 10 órától 12-ig. Előadó: *Szabó Róbert*. Hallgatók: Baka Márton, Bakos Gyula, Batta Lajos, Burgheim Károly, Busay Balázs, Drach Vilmos, Enyedy János, Fischer J. Károly, Fried József, Klein Ármin, Kovács Géza György, László Károly, Markovits Kálmán, Nánásky Jenő, Schwarcz József, Steiner Miklós, Tragholz Dezső; összesen 17. Az előadásokkal kapcsolatos kiállításon ezenkívül vendégek is jelentek meg nagyobb számmal.

Előadó előadásaiban kiterjeszkedett a grafikai sokszorosító művészetek minden fajtájára, s közben szépen látogatott kiállítást is rendezett. Előadásaiból terünk szűk volta miatt csak az autotípiáról szóló részt ragadjuk ki, s ezt közöljük kivonatosan.

A fametszést és a litográfiai eljárásokat helyettesíthető féltónusos forma előállítására irányuló törekvések visszanyúlnak a fényképezés bölcsőkorába (1830). Húsz évvel később, amikor a cinkográfia gyakorlata már széles körben mozgott: első rendű rajzoló dolgoztak tónusos és szemcsés papirosra, amelyen a rajz pont és vonalakra osztódott, tehát tónusokra bontódott; ezt vitték át cinkre és maraták magasra. A képek elég csinosak voltak; a tónusra bontás kézi munkával történt, s a fényképezésnek csak akkor jutott némi szerepköre, ha a képet kisebbíteni vagy nagyobbítani kellett.

Ezután következett ama kísérletek egész sora, amelyek a képnek tónusra bontását célozták valamely más, nem kézi munkával történő módon. Az egyszerű fényképezési negatív és a közé a fémlémez közé, amelyre a másolás történt: finom hálót feszítettek. Majd rácsozatos negatívot készítettek s azt tették az említett helyre. Ez úgy készült, hogy a litográfiai kövön párhuzamos vonalakat húztak, nagy gondal levonatot készítettek róla, s ezt fényképezték először függőlegesen, másodsor vízszintesen. E két felemlített, s még egy egész csomó más kísérlet nem praktikus és primitív voltánál fogva nem lehetett hosszabb életű.

A müncheni Meisenbachnak 1882-ben végre sikerült a nehéz dolgot megoldania, s feltalálta mindazon fontos dolgokat, amelyek alapkövéül szolgálnak a mai magas nivón álló reprodukáló fényképezésnek és autotípiakészítésnek.

Képeit raszter segítségével állította elő, s raszterét fényképezési úton készítette. Az új lépés, amelyet tett, az volt, hogy a rasztert a fölvétel eszközlésekor alkalmazta. Raszterjei finomak voltak a kifejezés akkori értelmében, s egy centiméterre 40—50 vonal esett. Felényi idővel exponált vízszintes, s felényivel merőlegesen állított raszterrel. Meisenbach s a vele

egykorú neves emberek képei azonban mégsem voltak annyira művésziessé és szépek, hogy a fametszettel vagy a litográfiával felvehették volna a versenyt. A probléma azonban mégis meg volt oldva, s Meisenbaché a pálma, mert megvetette biztos alapját az autotípiá továbbfejlődésének.

A fényképezési úton nyert raszterek nem voltak hibátlanok és tartósak; ezért próbálták meg a léniázást egyenesen az üvegre rögzített rétegbe karcolni. A haladó kor követelte a raszter megjavítását, s külön cégek is alakultak, melyek mással nem foglalkoznak, mint csupán a raszterek készítésével. Nagy hírnévre tett szert a Philadelphian levő Lewy M. cég, amely rasztereit következőképpen készíti: Teljesen hibátlan tükörüveglemezt gyantaréteggel vonnak be, s ebbe húznak vonalakat egy külön erre a célra épített gépen, gyémánt segélyével. A gyémánt hegye csak a gyantaréteget hasítja fel, s az üveg felületét érintetlenül kell hagynia. Mikor ez az óriási gondosságot követelő munka kész: marató gőznek teszik ki a lemezt, s ez hatván ott, ahonnan a gyantaréteg el van távolítva, maratott lemezt nyernek. Ezután eltávolítják a még a lemezen levő gyantaréteget, fekete festéket hengerelnek a lemezbe, s megszáradása után lecsiszolják róla, úgy hogy a festék most már csak a mélyedésekben marad meg. Két ilyen lemezt össze-ragasztanak kanada-balzsammal, a lemezeket egymás ellenében úgy tevé, hogy a vonalak egymást a kívánt szög alatt messék. Minden raszteren a vonalak egymástól való távolsága egyforma s e távolság változik a finomság szerint; van raszter, amelyen egy centiméteren 30 vonal van; 40 vonalas már egyike a legfinomabbaknak. A fent nevezett cégnél egy 15×20 cm. nagyságú raszter ára 200 kor., egy 30×40 cm.-esé 1300 korona. A legtöbb raszter típus vonalai egymást 45 fok alatt metszik. Klimsch & Co. cég Frankfurtban újabban „reform-raszter”-eket hoz a forgalomba, amelyek nem vonalas, hanem szemcsés rendszerűek, s a velük készült képek a krétarajz hatására emlékeztetnek.

A reprodukáló fényképezésnél, ha raszterrel dolgozunk, majdnem kizárólag a nedves kollodium-eljárás nyer alkalmazást. A száraz lemezekkel való fényképezés e munkáknál azért nem használatos, mert azok fényérzékenysége túlságosan nagy, s itt nem hirtelen, hanem inkább lassúbb behatásra van szükség; továbbá a száraz lemezek áttetszősége közepes, azaz sem az egész világos, sem az egész sötét részeket nem tüntetik fel eléggé intenzív módon. Mindezekért alkalmasak azután olyan nagyon a száraz lemezek a portráit-felvételre, hol a féltónusos árnyalatokra oly nagy szükség van, míg a maratás céljára való másoláskor egész sötét helyeket nem fednek annyira, ahogy az kívánatos volna.

A nedves eljárásnál az operateur maga önti a kol-

Iodiumot a tisztára törölt üveglemezre s az az ezüst-oldatban való fürdetés által lesz fényérző. A lemezt aztán még ily nedves állapotban használjuk: a kazettába téve, a kazettát a fényképező készülékbe, az ennek hátsó fa-részében levő homályos üveg helyére dugjuk, amelyre a fényképezendő objektumot élesre a kívánt nagyságban beállítottuk s amely előtt a raszter foglal helyet. A készülék elő-részén van beágyazva az objektív, amely annak legértékesebb alkatrésze, s célja, hogy a képet fényerősen vetítse a fényérző lemezre. Több homoiú és domború lencséből van összeállítva s egymásik vagyont képvisel. Az egész készülék rúgón nyugszik, hogy a külső behatások következtében előálló rezgések a túlérzékeny munkálatokra lehetőleg ne hathassanak károsan.

Az exponálás azaz a fényérző lemez megvilágítása az autotípiai felvételnél rendszeren mesterséges világítás mellett, azaz elektromos ívlámpák igénybevételével történik. Ennek előnyei közül kettőt említek meg; az egyik az, hogy abszolút, kiszámítható fényforrás mellett lehet dolgozni; a másik pedig, hogy a folytonos munka elé nincs akadály gördítve.

A megvilágítás tartama a száraz lemezekkel való munkával szemben aránylag elég hosszúnak mondható. Megvilágítás után az objektívre visszahelyezzük fedelét, a kazetta takaróját lehúzzuk, s legközelebbi munkánk a megvilágított lemezen a kép fejlesztése s annak állandósítása, mely munkákat kell, hogy sötét helyen vigyük végbe. Ha világosságra van szükségünk, ezt egy vörös üveggel ellátott valamely fényforrás (gáz vagy villamos körte) szolgáltatja, melynek sugarai a normálisan fényérző lemezben kárt nem tehetnek. Fejlesztővel kezelve megvilágított lemezünket, annak ama részei, amelyeket a fény ért, ahol a kép világos részének sugarai behatottak, a fejlesztő hatása következtében megfeketednek, míg a lemez többi részei, tehát azok, melyeket a fény nem ért, továbbra is fehéren maradnak. Hogy az ilyen még alig áttetsző lemezről a fehérséget eltávolítsuk, egy másik folyadékkal kezeljük — fixáló nátronnal vagy ciánnal — szóval a képet rögzítjük, állandósítjuk, miáltal a raszterfelvétel pontjai kristályszerűen átlátszókká lesznek, míg ellenben a szabad térségnek fekete bevonása állandóságot nyer. Az ily lemezt aztán már bátran vihetjük nappali világosságra. Többszöri kimosás, esetleg némi igazítás — amilyen az erősítés vagy a gyöngítés — után, ha a negatív teljesen megszáradt, másolható állapotba jut, s cinkre vagy rézre másolunk véle, a szerint, aminő fémbe akarjuk a kliséét maratni.

Nemrégiben fémeknek fényérző réteggel való bevonása még aszfalt- vagy krómos enyvoldattal történt; az ezekkel járó hosszú manipulációt meg- rövidítve ma már túlnyomóan email-oldatot hasz-

nálnak, mely jóval fényérzőbb s valamivel bizto- sabb is.

Mielőtt a sima lemezre a fényérző folyadékot ráöntjük, jól lecsiszoljuk finom csiszoló-pápirossal, s megtisztítjuk alaposan az esetleg rajta tapadó zsirtól és piszoktól. A folyadékot ráöntjük, s a fölös- leget a tulsó oldalon lecsepegtetjük; az első fel- öntést még egy második követi az ellenkező oldal- ról. Az oldatnak a lemezen teljesen egyenletesen kell elosztódnia s hogy ez elérhető legyen, a lemezt réteggel felfelé fordítva, egy külön e célra kon- struált sodró készülékre erősítjük, amelyen egy egy- szerű áttétellel azt körben forgatjuk. Ha a lemezen a réteg megszáradt, akkor már fényérző, s ezt figyelembe kell vennünk.

Legközelebbi munkánk a másolás, amelyről nincs sok elmondani valónk. Réteget réteggel szemben helyezük egymásra a negatívot s a fényérző réteggel bevont fémlamezt a másoló rámban, s kiteszük fény hatásának. A fény sugarai a ráma üveglapján keresztül hatolva, átérnek a negatívnak kristály- tiszta pontjain a lemeznek fényérző rétegeire és a talált részeket megváltoztatják, oly módon, hogy azok a vízben elvesztik oldhatóságukat.

A megvilágítás után kivesszük a lemezt a ráma- ból, s azt látjuk, hogy a raszterkép most pozitív és fordítva áll a lemezen, azaz tükörképet mutat. Hogy egy kicsit megpuhítsuk a képet magában foglaló réteget, vagy öt percre nem éppen hideg vagy langyos vízbe tesszük, s utána az anilinfür- dőbe (metilviola vízben oldva), amelyben a kép néhány perc alatt alaposan megfestődik. Többször ismételt mosás és zuhanyozás után a fénytől nem érintett és ezért oldható megmaradt email-részecskék a rajzból eltávolíthatnak és ha munkánkat hiba nélkül végeztük: a kópia pontosan áll a lemezen.

Alkoholfürdőben való kezelés után a kópiát meg- száradni hagyjuk, mit az emailnak a lemezbe való beégetése követ. A beégetés alatt a kópia színe először megváltozik, majd eltűnik, hogy világos s később barna színben újra előtűnhessen, amikor is a beégetés processzusa befejeződött. Kihűlés után, mielőtt a maratást megkezdendők, még esetleg némi retusozás alá vonjuk a lemezt.

Marófolyadékul vasklorid-oldatot használunk, mely a fémeket oldja. Az emailréteg kitűnően ellenáll a maró oldat hatásának. Az első maratás rövid tartamú s mondhatni, hogy az oldat a lemezt csak éppen hogy megfogja. (A német ezt a találó „anätzen“ kifejezéssel jelöli.) Ezt követi még néhány maratás, melyek mindegyike előtt a lemezt magnéziával jól be kell dörzsölni, s a megfelelő részeket aszfalt- oldattal vagy zsiros krétával befedni. Ily részleges maratás által érhetjük el aztán azt a hatást, amely egy átmeneti láncolatot képez a legvilágosabb és legsötétebb részek között s amely az autotípiá tonu-

sos képét tetszetőssé teszi. A készre, azaz tisztára maradt klisékről lenyomatot készítenek, s mielőtt nyomás alá kerül: még rendszeren a fém-retoucheur veszi azt a kezébe, igazítva rajta egyetmást s véssével javítva ki az esetleges benmaradt hibákat; az elfutást egalizálja stb. Egy további levonat megmutatja, hogy van-e még a kliséen esetleges javítani való s végül a keretvonalakat is meghúzva: a klisé készen van.

* * *

8. Magyar nyelv és helyes írás. Minden vasárnap délelőtt $\frac{3}{4}$ 10 órától $\frac{1}{4}$ 12-ig. Előadó: *Morócz Jenő*. Hallgatók: Eliás Sámuel, Kaufmann Dezső, Mónus Károly, Pfeiffer M. Emil, Thienschmiedt Ede; összesen 5.

Előadó e tanfolyamán a magyar nyelv szótanát ismertette, s különösen behatóan foglalkozott a szóképzéssel. A betűszedőt ugyanis ez már a hivatásából kifolyólag is igen érdekli, amennyiben némely folyóirat szerkesztője megköveteli, hogy a rosszul képzett szavakat a szedő a kézirat ellenére is helyes képzésűnek szedje. Ez érdekességénél fogva mi is az előadásoknak csak e tárgyú részleiből közlünk egyetmást.

Szóképzésen azt értjük, ha valamely alapszóból képzők segedelmével származékszavakat alkotunk. Alapszó például a *szed*, származékszavak pedig *szedhet*, *szedeget*, *szedet*, *szedés*, *szedő* stb. A képzők hajdanában jórészt önálló szavak voltak, s értelmök meg kiejtésök apródonkint homályosodott el. A mai széleskörű elterjedésüket, illetőleg nagy kiterjedésű alkalmazhatóságukat képzőink értelmük ez elhomályosodásának köszönhetik. Az úgynevezett arány-analógia, de sőt a hamis analógia segedelműl hívásával is, ma már olyan alapszavakból is képezhetünk származékszavakat, amelyekből a régi magyar nyelvben értelmetlen lett volna a képzés.

A mai magyar nyelvben — sajna — hemzseg a hibás képzésű szó.

Vannak például újabban szélteben használt olyan képzőink is, amelyeket idegen származású szavak végződéséből szakítottunk le, s aztán régi jó magyar szavakhoz ragasztva: újabb szavakat képeztünk velök. Így a szláv *vojník*, *taverník*, *dvorník* szavak *bajnok*, *tárnok*, *udvarnok* alakban kerültek a magyar nyelvbe, s a fölületesebb íróink magyar képzős magyar szavakat gyanítva bennök: analogiájukra sorra képezték az *irnok*, *tollnok*, *titoknok*, *elnök* féle szavakat. A *szikla* szó is szláv származású, s példájára sorra képződtek a *zsirla*, *fényle* stb. szavak.

A szláv származású *kaloda*, *csárda* (törökül: *csardak*) mintájára egész sereg *da*, *de* végződésű új szót képeztünk, pl. *könyvnyomda* (könyvnyomatató műhely vagy intézet), *öntöde*, *iroda*, *óvoda* (kisdéd-óvó) stb. E szavak hibás képzésűek, de

mert a művelt magyar közönség tetszését megnyerték, s már régóta szélteben használatosak: mi is bátran használhatjuk őket.

A *ca*, *ce*, *or*, *ar*, *ár*, *er*, *ér*, *ács*, *écs* képzők is teljesen idegenek a magyar nyelvben. Az ilyen végzetű szók egy része idegen eredetű, s apródonkint simult a magyar kiejtéshez. Ilyenek: *utca* (ulica) vagy helyesebben *ucca*, *udvar* (dvor), *kovács* (kovač). Végződésüket képzőnek leszakasztva, eredeti magyar szavakból újakat képezték vele.

A főnevek hibás képzésére különben akad még elég példa. Kifogásolhatók a képzőktől megfosztott szógyökök: *nyugta* (nyugtatvány), *vegy* (vegyíték); azok, amelyeknél az alapszó és képző különben egyaránt jó volna, de az utóbbit nem alkalmaztuk helyesen, például a csak főnév mellé alkalmas képzőt ígetőhöz ragasztottuk: *gyógyász* (orvos); vagy amikor oly képzőkkel képeztünk főnevet, amelyek igen kívül más beszédrészhez nem járulhatnak: *okmány* (okirat), *szentély* (szenthely).

Vannak aztán olyan főnevek, amelyeknél a képző vagy elavult, vagy pedig mesterséges módon csináltak, például: *szakma* (szak), *küldönc* (küldött, követ), *tanonc* (tanuló); továbbá olyanok, amelyeknek a törzse csonkult vagy szabálytalanul képzett: *kedély* (kedv), *egylet* (egyesület).

A mellénevek közül hibásak a *tlan*, *tlen*, *talan*, *telen* képzőnek *lan-*, *len-* né rövidített alakjával képzettek: *okvetlen* (okvetetlen), *közvetlen* (közvetetlen). Az *i* melléknév-képzőt használhatjuk a régi *bel*, *bél* raggal: *lábbeli*, *korodbéli* stb., de a többi ragos nevekkel való összekapcsolása nem ajánlatos. Hibás például az ilyen képzés: *állásáróli lemondás*; s helyesen így mondjuk: *állásáról való lemondás*. Az *i* képzőt *ás*, *és* végű főnevekhez régebben nem ragasztották, s némelyek szerint ma is helyesebb kifejezés a *kiinduló-*, mint a *kiindulási pont*.

Az igék közt is akadnak hibás képzésűek. Ilyenek azok, amelyekben a magyar képzőt idegen képző előzi meg, például: *aszfaltíroz* (aszfaltoz). Hibásak továbbá azok az igék is, amelyek töve csonkított vagy a képző fölöslegesen avagy helytelenül járult hozzájuk, pl.: *kedvezményez* (kedvez), *rovancsol* (számon vesz valamit), *termel* (termeszt, készít), *indokol* (megokol, okát adja valaminek).

* * *

9. Táblázatszedés. Folytonos szedésmunkával kapcsolatos előadások minden vasárnapon délelőtti $\frac{3}{4}$ 10– $\frac{1}{4}$ 12 óráig. Előadó: *Stalla Márton*. Hallgatók: Baumgarten Fülöp, Drach Vilmos, Fried Salamon, Heller J. Kálmán, Kisfalussy Béla, Koczfál József, Kovács Géza György, Landberger Miksa, Németh József, Paksa Lajos, Pelczner Gábor, Rosenberger Ignác, Schulhof Albert; összesen 13.

Amikor arról van szó, hogy szépítő törekvésein-

ket a táblázatszedésre is kiterjesszük: súlyos nehézségekre bukkanunk a nagy-alakú hivatalos táblázatoknál, amelyeket egyrészt a szükségessé váló anyag igen nagy volta, másrészt pedig a hivatalos körök hagyományos konzervativizmusa miatt bajos megmodernizálnunk.

Fönmarad azonban a könyvekben foglalt megkülön kisebb lapokra (pl. számlára, memorandumra stb.) nyomtatott táblázatoknak nagy serege, amelyeknél még mindig igen nagy tere marad a szedőnek ahhoz, hogy szépérzékét megnyilatkoztassa. Hogy példát említsünk: a számlák és táblázatos árjegyzékek szedése dolgában már ma is szélteben találkozunk a friss életre kapott szépérzékűtől sugallt újításokkal.

Magának a táblázatszedésnek a benső lényegét ezek az újítások nem érinthetik. A többnyire esztetikai elveken fölépült régi jó táblázatszedési szabályok ez újítások révén nem szenvedhetnek csorbát. A kiszámításra, beosztásra stb. vonatkozó alapelvek megtartása, sőt szigorúbb követése mellett főleg abban csúcsosodnak ki a szépítési törekvések, hogy a léniák helyesebb megválasztásával, a fejeknek, sarkoknak a komolyságot nem veszélyeztető némi díszítésével, valamint a papiros és szövegbetű folytonos tekintetbe-vételével a régi módi táblázatoknak brutális merevségét enyhítsük. Hogy a táblázatnak ne legyen visszatartó, szinte elriasztó hatása a nyomtatvány olvasójára nézve, hanem hogy ez éppen olyan nyugodtan, esetleg jólesően legeltethesse a szemét a táblázatos nyomtatványon, mint tenné azt például valami tökéletes tipográfiai művészettel készült szépirodalmi könyvvel szemben.

A könyvbe foglalt, s általában a kisebb alakú táblázatoknál is teljes érvényben marad az egyszerűség elve. A következő kis táblázaton például a vastag, erős vonalak sehogy sem vághatnak össze a köröskörül levő szöveg meglehetősen világos képével:

A szállítás kelte	Példány- szám	A nyomtatvány alakja és megnevezése	Összesen	
			korona	fill.

E táblázatnak lejjebb következő módosított alakja szintén egyszerű, de már hasonlíthatatlanul jobb hatású, s a mellett éppen úgy megfelel a maga céljának, mint a régi tábla-szedési szokásokhoz való szigorú ragaszkodással szedett fönnbbi kis táblázat. A betűmegválasztás dolgában s egybeült

hangoztatott tónus-érzéknek itt is meg kell nyilatkoznia:

A szállítás kelte	Példány- szám	A nyomtatvány alakja és megnevezése	Összesen	
			korona	fill.

S ezzel körülbelül már meg is adtuk a kisebb táblázatok megjavításának az útját-módját: a léniákkal mindig alkalmazkodnunk kell a szöveghez meg az anyaghoz (papiros, festék stb.). A gondolkodó táblázatszedő ez úton haladva, s magának némi szabadabb fölfogást is megengedve: a legtöbb esetben jó módot találhat arra, hogy a táblázat se ne ríjon ki a környezetéből, se ne álljon diszharmoniaiban a nyomtató-anyagával.

Arra nézve szabályt fölláítani, hogy a fejevonalak vastagabbak legyenek-e a többinél, avagy hogy a könyvbéli táblázatokon oldalt meg alul is fusson-e lénia: teljességgel nem lehet. Az itt következő táblázat:

Osztály	Ia	Ib	IIa	IIb	III
	tanuló		tanuló		tanuló
Budapestről.. .. .	16	24	30	28	42
Szombathelyről .. .	5	3	8	10	13
Páparól	8	7	9	12	9

éppen úgy megállhatja a helyét, ép úgy nem bontja meg az oldal négyszögét, mint a lejjebb bemutatott, kettős tompafinom vonalakkal bekerített kis tábla:

Osztály	Ia	Ib	IIa	IIb	III
	tanuló		tanuló		tanuló
Budapestről.. .. .	16	24	30	28	42
Szombathelyről .. .	5	3	8	10	13
Páparól	8	7	9	12	9

Ilyen esetben mindig a szedő izlésétől — no meg néha az anyag meglététől is — függ a táblázat bekerítésének vagy be nem kerítésének a dolga.

10. A papiros. Szemléltető előadások minden második vasárnap 1/2 12-től 1/2 2-ig. Előadó: *Salamon József*. Hallgatók: Batta Lajos, Fried József, Fried Salamon, Goldberger Ignác, Herz Manó, Kaufmann Dezső, Kovács Gyula, Markovits Béla, Schwartz József, Stefáni József, Weinberger Manó; összesen 11.

Előadó az idén az előadási napok nagyobb száma révén jóval bővebben értekezett e tárgyról, mint tavaly. S mert egyes előadásai önmagukban is nagy-értékűek voltak minden nyomdászra nézve: megengedtük, hogy azokon a beiratkozott hallgatókon kívül vendéghallgatók is vegyenek részt. Így aztán a hallgatóság száma állandóan 25—30 körül járt.

Alábbi referádánkban a megszabott terjedelem szűk volta miatt távolról sem terjeszkedhetünk ki az előadások egész anyagára, s inkább csak egyszerűen arra szorítkozunk, hogy a tavalyi Értesítőnkben foglalt rövidke kivonatot még néhány fontosabb adattal meg bővítsük.

A papiros a sásfajtákhoz tartozó papirusztól kapta a nevét. Ez a négy-öt méternyire is megnövő szép növény ma már csak a Kék-Nilus vidékén és Sziciliában található; az ókorban az egész Nilus-vidéken gyönyörűen díszlett. Az egyiptomiak hosszú szeleteket hántottak le róla, ezeket keresztbe rakták, összezúzták és enyezték. Ez volt aztán az ő papirosuk; erre irták hieroglifáikat.

A tulajdonképpeni papirost a kínaiak találták föl. Egy szederféle fának rostjait péppé zúzták, szitára tették, a fölösleges vizet lecsurgatták róla, s nemezre téve megszáritották. A kínaiaktól a japánok, majd az arabok, végül pedig — talán a XII. században — az európaiak tanulták el a papiros-készítés tudományát.

Egészen a XIX. század elejéig a kézzel merített papiros járt. Ekkoriban találta föl Louis Robert a maga szita-partie-ját, amely bár még elég primitív volt, a nagy víztartalmú papiros a szabad levegőn nehezen száradt, s a minősége meg sem közelítette a kézzel merített papirosét: egy-kettőre elterjedt.

A „szita-partie“ megjavítása, a munkában levő papiros nedvességtartalmának csökkentése, valamint a papiros-szalagot szárító berendezésnek elkészítése a londoni Bryan Donkin & Co. gépgyárnak az érdeme. Komplet, jól funkcionáló gépeket azonban ez a gyár is csak az 1840-es évektől kezdődőleg szállít.

További fontos újítás volt ezután a cellulóz föltalálása. A szászországi Gottfried Keller 1845-ben állította ezt legelőször elő. Azóta mind nagyobb arányokban szerepel a fából készült papiros a papirosok közt.

A fa különben igen sokféle alkotórésze közül kettő jön számításba a papiros készítésekor. Egyik a rugalmas, rendkívül tartós és a lenrosttal jóformán egyenlő értékű *sejtanyag (cellulóz)*, a másik pedig a gyorsan korhadó *lignin*, amelyet mi közönségesen faanyagnak nevezünk. Ha fatartalmú papirosról szólunk: lignintartalmút értünk; ha pedig famentesről van szó: rongyból vagy cellulózból

készültre gondolunk, jöllehet az utóbbi anyag szintén a fa egyik fő-fő alkotórésze.

A merített papiros készítése ma már kevés helyt (pl. a diósgyőri papirgyárban) történik kézi merítéssel. Legtöbbnyire a gép végzi ezt a munkát is; a papiros széleit pedig úgy teszik a merített papirost jellemzőleg cafrangossá, hogy a szita két szélén szaladó gummi-szalag mellett víz-sugárral mossák el a papiros szélét. A kereskedelemben a gépen készült merített papirosról azt mondják, hogy fecskendezéssel cafrangossá tett szélű („spritzrandig“). De ez természetesen a papirosnak csak a két külső szélén történhetik ily egyszerű módon; a másik két szélét legföljebb úgy tehetik cafrangossá, hogy a szita lyukait bizonyos távolságokban betömik. A végigfolyó papirosanyag e helyen igen vékonyan rakódik össze, úgy hogy aztán könnyű szerrel szétszakítható. Ez az utóbbi eljárás azonban meglehetősen körülményes, s ezért a gépen készült merített papirosnál többnyire beérik azzal, hogy csak a két külső széle legyen cafrangos.

A kézzel merített papirost különben a szakértő arról is megismerheti, hogy a fogása puhább, mint a gépen készült merített papirosé.

A jó papiros-ismerőnek éppen nem esik nehezére, hogy valamely fehér papirosról megállapítsa: melyik gyárból való az? Tölcsérformára összehajt néhány ívet, a világosság felé tartja, s keresztülnézve rajtok: az átszűrődő világosság színárnyalatáról pontosan meg tudja határozni a gyáros külétét. Mert ahány gyár: jóformán annyiféle a papiros ilyenformán észlelhető színárnyalata. A gyártáshoz használt víz majd minden gyárban más-más ásványi meg egyéb anyagokat rejt magában, s maga a fölhasznált faanyag is — még ha azonos fajtájú fából való — a vidékek szerint nagyban különbözik festenyettségi dolgában, nem is szólva arról, hogy egyik gyáros lúcs- a másik erdei-, a harmadik pedig talán jegenye-fenyőt használ föl a faanyag elkészítésére. Azért az egyik gyár papirosának mondjuk kékesbe, a másikának vörösesbe, a harmadikének pedig feketébe stb. játszik a színe.

A tölcsérbe fogott papirosban látható ez a színárnyalat — amennyiben főképpen a gyártáshoz használt víztől származik — időről-időre erősödhetik vagy gyöngülhet, például vízaradás idején is, de alapjában soha sem változik meg.

Maga a papirosnak rendes nézéssel látott színe azonban — szintén a víz minőségében beállható különbségek következtében — jelentékeny változásoknak van kitéve, s a papirgyáros gyakran minden igyekezete mellett sem képes ugyanegy anyagból — de különböző időben — teljesen megegyező tónusú papirost csinálni. Ez az oka annak, hogy az utánrendelt papiros színárnyalata sok esetben nem egyezik meg az eredeti papiroséval.

De nemcsak hogy az utánrendelt papiros színe nem szokott egyezni az előbb készítettével, hanem a közönségesebb nyomtatópapirosok két lapja közt is rendszerint van árnyalatbeli eltérés. A papirosnak az alsó lapja, tehát az, amelyik gyártásakor közvetlenül a szitával érintkezett: mindig valamikéivel sötétebb színű, mint a felső lap. Ennek az lehet az oka, hogy az alsó lapon sűrűbb a rostozat, mint a felsőn.

* * *

11. Tipográfiai vázlatkészítés. Folytonos gyakorlati szedésmunkával kapcsolatos előadások minden hétfőn este 1/28-tól 1/210-ig. Előadó: *Augenfeld Miksa*. Hallgatók: Drach Vilmos, Fischer J. Károly, Klein Ármin, Krakauer Sándor, Nánágy Jenő, Neuwirth Sámuel, Rosenberger Ignác, Schulz Béla, Steiner Ármin, Thienschmiedt Ede; összesen 10.

A mesterszedés dekoratív ipar, mert a szedő a megrendelőtől kapott, egyszerűen papirosra vetett sorokat izlésesen sorokká csoportosítja, az egyes szavakat, mondatokat a nyomtatvány céljához képest kisebb-nagyobb betűkből szedi és a külső alak tetszetősebbé tétele végett ornamentumokkal díszíti, s színezéssel tarkítja az egészet.

A díszítésre váró anyag a könyvnyomtatásban a papiros, amely azonban minőségétől és színétől függően maga is nagyban hozzájárulhat a nyomtatvány sikeréhez. Silány papiroson sohasem érhetünk el olyan jó hatást, mint a jobb vagy elsőrendű minőségű papiroson. Vagyis a papiros már az anyagánál fogva többé-kevésbé jól vagy rosszul hat, éppen úgy, mint példának okáért a bútortiparban a megmunkálásra kerülő fa.

Az iparművészet legfő elve, hogy minden művészi munkálkodás az anyag különböző sajátosságaira való tekintettel történjék. Az anyag kellő ismerete nélkül bele sem lehet fogni a munkába.

A nyomdásznak is, mielőtt valamely nyomtatvány szedésébe belekezd, teljesen tisztába kell jönnie azzal: micsoda felületű, milyen árnyalatú s minő egyéb tulajdonságú papirosra nyomtatja majdan az illető nyomtatványt. S ha ezt megtudta, s a díszítésre váró anyag, tehát a papiros, kezei közt van: akkor állhat csak neki, hogy megválogassa a díszítő eszközöket.

Ezek között a díszítő eszközök között első és legfő a betű. A tapasztalt mesterszedő jól tudja, hogy minden betű dekoratív hatású, tehát egymagában is díszíti a papiros felületét: ha összhangban áll a papiros színével, minőségével s a nyomtatandó szöveg céljával; ha a sorok megfelelően csoportosíthatnak és a fenmaradó hézagok arányosan osztatnak el, azaz szakkifejezéssel élve: jó a beosztás.

A betűknek egymagában való díszítő alkalmazása

különösen akkor ajánlatos, amikor kevés szöveggel van dolgunk, nemcsak azért, mert éppen a legnagyobb fokú betűknél érvényesülhet leginkább azok rajza, hanem főleg még azért is, mert így könnyebben megtehetjük azt, hogy a papirosfelület egy részét rákényszerítsük a díszítésben való segédkezésre.

A papiroson ennek eredeti színében meghagyott nagyobb tér a dekoratív hatást tetemesen elősegíti. A sorok csoportosítása s elhelyezése azután már ennél a kevés szövegnél is sokféle módon eszközölhető. De bármiként alkalmazzuk is, a betű mellé mindenestre pompás hatású díszítő segítő társat nyerhetünk a sík felületben, különösen ha valami szép színezésű vagy még inkább, ha valamely csinos mintázatú papirosra kell nyomtatnunk.

Ilyenformán elmondhatjuk, hogy amikor a betűt mint egyetlen díszítő eszközt használjuk a papiros síkjának díszítésére: sok esetben maga az anyag: a papiros is segítő társul szegődik melléje. De természetesen csak akkor, ha a díszítő eszközt, vagyis a betűt jól megválasztottuk hozzája. Mert például érdes felületű papiroson (minő a merített, a simítatlan vagy kevésbé simított papiros), úgyszintén a sötétebb színezésű papirosokon (minők az úgynevezett szecessziós borítékpapirosok, melyek különben eléggé érdesek is): a gyöngye rajzvonalú betűk hatástalanok maradnának, míg ugyan e papirosokon a vastagabb rajzvonalú betűk dekoratív hatása kétségbevonhatatlan. Viszont ezek az utóbbi betűk világosabb és nagyon sima papirosokon, (minők pl. a krétás felületű papirosok) csak ritkábban alkalmazhatók; ezekre vékonyvonásos betűk valók.

A betűknek magukban való díszítő alkalmazásáról elmondható még, hogy e díszítési mód leglegszebb alakja az, ha lehetőleg egyazon betűfajok — pl. római — használatnak, azonban ezek változatai, mint félkövér, kurzív stb. a kellő díszítő hatás érdekében felhasználhatók.

Nem minden esetben elegendő azonban a pusztán betűkkel való díszítés, mert ha minden munkát így készítenénk el, csakhamar unottá válna. Ennek elkerülése végett ornamentumokkal díszítjük a sorokat. Ornamentum azonban igen sokféle lehet. Vannak olyanok, amelyeket némelyek a sorok közvetlen díszítésére is alkalmasnak vélnek, s vannak olyanok, amelyek nagyságuknál vagy rajzuknál fogva csak a szövegtől való bizonyos különállásban helyezhetők el a nyomtatványon. Az előbbieket soros díszeknek mondjuk, az utóbbiakat a kissé erőltetett képzésű „körzet“ szóval foglaljuk össze.

A modern soros díszeket sorspótlók gyanánt, azaz a rövidebb soroknak teljes sorokra való kiegészítésére is használják, de nézetünk szerint csak ritka esetben úgy, hogy a szöveg ne volna kellet-

lenül befolyásolva általuk. Sokszor meg nagyon is zavaróan hatnak, s eredeti céljuknak, a sorok téglás alakzatba foglalásának sem felelnek meg. De ha már ilyen célra is használjuk a soros díszeket, vonásaiknak a betűk vékony vagy vastag rajzvonálával és stílusával mindenkor egyeznie kell: világos betűkhöz vastag vonalú ornamentumok nem alkalmazhatók, s fordítva: helytelen a finom, vékony vonalú soros ornamentum alkalmazása az erős, markáns betűkhöz.

A soros díszek alkalmazása elválasztó lécként már annál ajánlatosabb. Állhatnak esetleg az elválasztandó felső sorcsoport utolsó sora alatt vagy pedig az alsó sorcsoport első sora felett is stb., minden esetben azonban a hozzájuk legközelebb álló sorhoz alkalmazkodnak rajzban és szélességben, és semmi esetre se legyenek nagyobbak, mint a hozzájuk tartozó sorcsoport betűje. Nonpareillenél például elég 2—4 pontnyi, petitnél 6 pont vastagságú ilyen léc. Beosztást illetőleg elegendő, ha körülbelül a betűtestnek megfelelő ürré hagyatják a betűsor és soros ornamentum között.

Az úgynevezett „körzetek“ mennyisége ma már megszámlálhatatlan. Évtizedek óta az újabb meg újabb körzetfajták meg egyéb díszítvények nagy tömegét gyártotta mindegyik betűöntőde, s tanulmányozásukhoz nagy idő meg sok-sok segítő eszköz szükséges.

De van a könyvnyomtatónak egy olyan egyetemes ornamentuma, amely még a legkisebb nyomdában is megtalálható, s amelyet eddig csupán a táblázatos szedéshez használtak vagy ehhez hasonló szerény szerepekre kárhoztattak. Ez az egyszerű fekete vonal, melynek díszítő anyagként való felhasználása lehetővé teszi, hogy minden legkisebb könyvnyomtató műhely is némi izlést és csínt honosítson meg munkáiban. Annyival könnyebb ez, mert mindenütt akad a vonalakhoz alkalmas díszes sarok, vagy hozzájuk alkalmazható apró keretdarabka, mellyel az egyenes vonalnak merevségét némileg enyhíteni lehet.

A vonalnál mint díszítő anyagnál szintén figyelembe veendő, hogy ez az alkalmazott sorokkal összhangban álljon, de azért olyan imperatív szabályt felállítani, hogy: sötétebb betűkhöz vastagabb, gyöngébb betűkhöz vékonyabb vonalat kell szedni: mégsem lehet, mert hisz több vékonyabb vonallal is összhangba hozható a sötét betű, viszont az enyhébb színben nyomott vastag vonal a mélyebb, teltebb színben nyomott gyöngéd betűkkel teljesen összevág.

* * *

11. A betű. Folytonos rajzolással egybekötött előadások minden szerdán este 1/28 órától 1/210-ig. Előadók: *ifj. Aigner Antal* és *Novák László*. Hallgatók: *Choma László*, *Paksa Lajos*; összesen 2.

Esztetikusaink szerint nagy baja a közelmúltban használt betűinknek, hogy nem elég feketék. Szerintök a szavak közti fehér részek túlsúlya, amihez még az u. n. irradiáció, vagyis a fény széjjelsugárzása is járul, nagyon bántja a szemet, s a betűknek nincs meg az a tömörségük, amelyet síkornamentumos jellegük és rendeltetésök megkívánna. Ez esztetikusaink igéi nyomán csakhamar a dekoratív hatásra való törekvés lett uralkodó a betűalkotás terén. Ezt a művészek általában úgy értelmezték, hogy mentől feketébb képűvé és tömörebbé igyekeztek csinálni a betűt, a könyv egy-egy lapjának betűi között előcsillámló fehérséget pedig redukálták, amennyire lehetett. S így aztán előállott az a furcsaság, hogy bizonyos betűfajták (például az Eckmann-típus is) sorokká, oldalakká alakítva igen szép összhatásúak voltak, de olvashatóságuk meg sem közelítette a régi módi könyvbetűkét, például az angol antiquaét.

A betű fő-fő rendeltetése, hogy könnyen olvasható legyen, még pedig nem csak egymagában, hanem a jobbról-balról mellette levő betűkkel egyszerre. Ha tekintetünket valamely kicsiny pontra szögezzük: nemcsak ezt az egyetlen pontot látjuk, hanem a környezetét is. Majdnem így vagyunk az olvasással is; amikor a szó valamely betűjére ránézünk, nemcsak azt látjuk, hanem a többi betűt is: az egész szavat. Sillabizálni csak az olvasni tanuló kicsiny gyermek szokott. Nem is annyira az egyes betűnek, mint inkább a szónak kell könnyen olvashatónak lennie.

Az olvashatóság különben meglehetősen relatív dolog, s nagy szerepe van benne a megszokásnak. A fraktur betű köztudomásúlag nehezen olvasható; sarkos, zegzúgos formájánál fogva is már egészen természetesnek kell hogy találja ezt mindenki. És mégis, Németországban a föld népe, az egyszerű emberek milliói oly szeretettel ragaszkodnak hozzá, hogy a német napilapokat még beláthatatlan időig fraktur betűkkel keil nyomtatni. A német paraszt az antiqua-betűs könyvet nehézkesen, szinte sillabizálva olvassa, pedig kitűnően ismeri az e fajta betűket is. Hiába: a fraktur betűhöz van szokva.

Ez a megszokás az oka, hogy az úgynevezett dekoratív hatású betűkkel a magyar nyomdász nem igen mer a nép számára való könyvet nyomtatni. Kicsinyke lépést tettünk ugyan már ebben az irányban, amikor sok helyt a Romana-fajta betűkkel cseréltük ki a régebbi, meglehetősen erőtlén angol, francia meg közönséges mediaevalis antiquát, de arról, hogy valami igazán dekoratív hatású szép betűvel — például a művészi és praktikus tekintetben egyaránt kitűnő Corvinus-fajtaival — nyomtassuk a népies könyveket is: sok-sok ideig szó sem lehet.

Amikor a betűk reformálásának újabb korszaka elérkezett: annyi receptet ajánlottak a dekoratív hatás elérésére, hogy szinte belebódultunk. Az egyik

„betű-művész“-nek ez, a másoknak az volt a princípiuma, de kevés volt a receptek között olyan, hogy követése esetében ne merültek volna föl újabb kifogás alá eső dolgok. Ilyen volt egyebek közt az *u* betű keskenyítésére és az *n* szélesbitésére vonatkozó javaslat, aminek az lett volna a célja, hogy e két betűt könnyebben meg lehessen különböztetni egymástól. Persze, hogy így könnyebben fölismerhető lett volna e két betű, de sorokká összeszedve, oda lett volna a nagy keservesen elért távolsági arány („*Bunzenweite*“). Pedig ez is eléggé fontos dolog ám!

Mindnyájan tapasztalhattuk már: milyen nehéz a ritkított szavak olvasása; e nehézség oka az, hogy a betűk meg tagjaik között egyenetlen és ennek következtében egyszersmind nyugtalanító is a hézag. Éppen ezért az egyes betűnél nem elég, ha annak formája minden egyéb betűétől nagyban elüt, s a mellett mégis egyszerű és könnyen megjegyezhető, hanem a szavak és sorok közepette mindig bizonyos távolságban kell maradnia a szomszédjától. Pontosabb meghatározással: az egyes betűk között levő hézagnak lehetőleg akkorának kell lennie, mint amekkora az *m*, *n*, *h* stb. betű lábai között levő fehéren maradó hely. Az újabb betűfajták öntésekor ezt a szabályt szigorúan be is tartják.

Vegyünk föl valamely jól szemléltető példát:

hnmuhmnhumumh

Itt világosan láthatjuk, hogy a hézag mindenütt körülbelül egyforma, a betűk bensejében éppen úgy, mint a betűk között. Ezeknél a betűknél tehát a betű-öntő könnyen betarthatja a kellő távolságot. Sokkalta nehezebb dolog ez a többi betűket illetőleg, s a régebbi alkotású betűkön nem is sikerült ez mindig, pl.:

nemnemnemnemnem

Itt láthatjuk, hogy az *e* betűk mellett jóval nagyobb a hézag, mint az *m* és *n* között, meg a lábuk között. Ez a betűfajta tehát hibás alkotású. Ezzel szemben a modernebb betűknél már meglehetősen pontosan betartják a távolsági arányt, pl.:

nemnemnemnemnem

A nyomdász — ha öntudatlanul is — gyűlöli a spacionált szedést. A most elmondottakkal megmagyaráztuk a nem-tetszés okát. Mert a ritkítás egyszerűen megbontja a helyes távolsági arányt. Mert amíg az imént mutatott példában az összes közök szinte harmonikusan egyformák, a következő

példában már a betűk között sokkal több a hézag, mint a betűk bensejében:

nemnemnemnem

Mentől keskenyebb a betű: annál jobban kell őrizkednünk a ritkítástól, mert a közök aránytalansága annál kirívóbb lesz.

Ezzel szemben a nagyobbfajta széles verzálisok sokszor szinte megkövetelik a ritkítást, mert a betű-öntők — számítva arra, hogy a lelkiismeretes szedő a betűkép egyenlőtlensége miatt (különösen az *L*-nél, *T*-nél, *A*-nál stb.) amúgy sem mulasztja el a belőlük szedett sorok egalizálását, de meg a betűk formái miatt is — a legtöbb esetben nem törődnek a betűk előtt és mögött maradó hézaggal. Itt van például egy egalizálatlan sor:

ATTILA SZERELME

Az első szóban sokkal lazábban állanak a betűk egymás mellett, mint a másodikban; hogy e szembántó hibát eltüntessük: meg kell ritkítanunk a második szót. Így ni:

ATTILA SZERELME

Némely betűfajtának a verzálisát a tervezője úgy alkotta meg, hogy minden betű pontosan kitöltsön egy bizonyos téglányt vagy négyzetet, pl.:

A TETÉTLÉNI PAPLAK

Bizony, ez sem sokkal különb a föntebbi hibás példánál: monoton és nehezen olvasható, a négy-szögesítés elvét hiába vitték oly pontosan keresztül.

13. **Gyakorlati mesterszedés.** Folytonos szedés-munkával kapcsolatos előadások minden szombaton este 1/28 órától 1/210-ig. Előadó: *Stalla Márton*. Hallgatók: *Farkas József III.*, *Gang Károly*, *Heller J. Kálmán*, *Koczfál József*, *Landberger Miksa*, *Rosenberger Ignác*; összesen 6.

A vonal vagy az igen egyszerű dísz alkalmazásának az üzletember szempontjából megvan az az előnye, hogy csöppet sem befolyásolja a szöveget vagy annak egyik-másik sorát. A következő példában:

Számla.



T. c. úrnak.

a „Számla“ szó alatt levő aránylag nagy díszítődarab okvetlenül zavarólag hat az olvasóra. Egy borgisz csillagocska, vagy valami apró lénia-dísz alkalmazása hasonlíthatatlanul jobb igen sok esetben, mint akármicsoda művészi kéz csinálta szembezőkö ornamentum.

Könyvcímeknél és sokszor egyebütt is: az írásjelek pontos kirakása néha zavaróan hat, mint például a következő esetben is:

Fischer és Mika,

betűöntőde és mechanikai műhely,

Révay-u. 6, Budapest, Révay-u. 6,

ajánl:

izléses könyvetűket,
kiemelő betűket,
körzeteket,

szép vignettákat,
s egyéb ornamenteket,
továbbá ólomzárakat.

Az írásjeleknek ily pedánsul való kirakása helyén van a folytatólagos szövegben, ilyen esetben azonban, amikor a sorok mindegyike úgyszólván önálló életet él: teljességgel fölösleges. Az itt bemutatott példa bizonyítja ez állításunk igaz voltát:

Fischer és Mika

betűöntőde és mechanikai műhely

Révay-u. 6 Budapest Révay-u. 6

ajánl

izléses könyvetűket
kiemelő betűket
körzeteket

szép vignettákat
s egyéb ornamenteket
továbbá ólomzárakat.



Kolozsvári levél.

Tanulságos nyomtatványkiállítást rendeztünk a múlt hó 22-én *Prüner Arnold*, a Hornyánszky-nyomda mesterszedőjének munkáiból Kolozsvárt. Hogy mennyire tanulságos volt e kiállítás, bizonyította a jelen volt szaktársak nagy száma, kik mindmegannyian órák hosszat szemlélték, vizsgálták az egyes nyomtatványlapokat.

Prüner Arnold minden munkáján észrevehető egy bizonyos formakör felé való törekvés; nyomtatványai mindegyike összhangzatos képű s egyéni stílus domborodik ki belőle. A *vonal* az ő kedvelt dísze, melyet helyesen, célszerűen alkalmaz a sikerület betöltésére. Ahol sorcsoportosításai erre mintegy kényszerítik, nagy arányérzéről tanuságot tevő vonalas díszítményt alkalmaz. Tisztában van a megrendelő intencióival s azon igyekezik, hogy munkáin az egyszerűséget célszerűséggel

A mesterszedő rendszerint maga tervezi a rábízott könyvnek az egész külső kiállítását, s ezért szükséges, hogy a könyvkészítésben részt vevő egyéb iparosok munkálkodási módját is ismerje.

A könyvnyomtató munkái között nagy tömeggel szerepelnek a kisebb — három-négy ívre terjedő — árjegyzékek meg egyéb füzetkéek. A mesterszedőnek igen sokszor beleszólása van ezeknek a könyvkötő által való konfekcionálásába is, de legtöbbször beéri azzal, hogy pusztán csak a külső díszről gondoskodik. Pedig sokszor nem ártana, ha a fűzés dolgában is érvényesítené a befolyását, mert ez az egyszerű könyvkötői munka ugyancsak könnyen tönkre teheti az ő fáradságos munkájának a becsét. Most például szélteben szokásos az árjegyzékek oldalról való összefűzése, amikor ugyanis az íveket összefogva, a gerinctől mintegy 3 milliméterre befelé fűzetik át azokat a géppel. Hogy az ívek így tartósan összeállnak: az különben természetes, de az is bizonyos, hogy az ilyenformán fűzött könyvet lehetetlen úgy kinyitnunk, hogy annak két lapja egymással egy síkban legyen. Sőt az olvasónak szinte görcsösen széjjel kell húznia a könyvet, ha azt akarja, hogy a kötőhézag melletti szöveget is olvashassa. Ez a csekélyke dolog pedig a legtöbb esetben tönkre teszi a mesterszedő munkájának a szépségét: más térelosztást lát a könyvön az olvasó, oda van a hatás legfő eszköze.

Vékonyka füzetnél különben könnyű elkerülni az oldaltaló fűzés kellemetlenségeit: egyszerűen úgy kell kilőnünk az íveket, hogy egymásba illeszthetők legyenek. Így aztán erős dróttal a gerincében keresztül fűzhetjük az egészet. Három-négy íves füzetnél ennek az eljárásnak jókora előnyei vannak. A mellett, hogy az ilyen „beakasztott“ füzet könnyen széjjelnyitható, s így a térelosztás az olvasó részére is a maga eredetiségében megmarad: a fűzése egyszerűsége is.

párosítsa. Minden munkáját a sablonosságtól teljesen menten: *egyéni formakörben alkotja*.

Az anyagnak érvényesítésével, az abban kifejezésre jutott technikai alkalmazkodással elegáns, modern munkát alkot, melylyel a szemléltő rávezeti a tudnivalókra. Nem alterálja a sorcsoportosításait, a formát, melyet díszít; ellenkezőleg: érvényre juttatja. Munkái felismerhetők jellegzetességüknél fogva: *kulisszaszerű rajz, antikra emlékeztető egyszerűség*.

A vidék többi nagy városa a Szakkör vezetőségének birva ígérését, maga is merithet majd tanulságot e sokat érő nyomtatványkiállítás szemlélete közben. Látni fogják: miképpen ér el hatást a mesterszedő pusztán pappal és ügyes sorcsoportosítással, melynek az egyszerűség a kulcsa!

Kahlfürst Imre.

A celluloid és szerepe a grafikában.

Hogy a celluloid ellenálló képessége mily nagy, azt mi alapnyomatot metsző nyomdászok tudjuk a legjobban; ismerjük rugékonyságát is eléggé, amelyről kémikusok azt állítják, hogy oly magas fokú, hogy az a levágott száraz fának rugékonyságával vetekedik.

A celluloid felhasználása oly különféle, s ma már annyi mindenre használják s oly sok mindent gyártanak belőle, hogy kevés amaz iparágak száma, amelyekben a celluloid vagy valamely belőle gyártott tárgy ne lelne alkalmazást. Helyettesíti a szarut, az elefántcsontot, a márványt, a kaucsukot s ki tudná hamarosan elszámolni: még mi mindent. Készítenek belőle könyvtáblát, ékszerszereket, író-tollakat, fésűt, inggallért és kézelőt, a legkülönbébb játékszereket s még sok mindenféle mást, sőt még hamis fogakat is; rendkívül széleskörű s számottevő felhasználást nyer a grafikai sokszorosító iparágakban is, s ez az, ami bennünket grafikusokat érdekel. Ezért céлом közelebről foglalkozni a celluloiddal, mint alapnyomati lemezzel s röviden ismertetni ama sokszorosító eljárási módokat, amelyeknél a celluloidnak még szerepe jut.

Kétségbe sem vonható, hogy a celluloid manapság, amikor az alapnyomatok olyan divatosak s olyan nagy elterjedtségnek örvendenek, a legideálisabb anyag, amelyből a könyvnyomtató alapnyomati lemezeit készítheti. Néhányan nagy hátrányának igyekeznek feltüntetni egyrészt a drágaságát, másrészt azt, hogy megmunkálása, azaz vésése aránylag meglehetősen nehéz a többi alapnyomati lemezéhez mérten. Ez érvelésekben van is valami, de kérдем: áll-e mindez arányban aztán azokkal az óriási előnyökkel, amelyeket egy jól kidolgozott celluloidlemez szolgáltathat szakszerű kezelés mellett? Szakember e kérdésre valószínűleg azt feleli velem egyetemben, hogy egyszer igen, másszor nem. Hisz legtöbbször a nyomandó példányszám magassága a döntő faktor abban, hogy az alapnyomati lemez celluloidba vágassék-e vagy sem? Az azonban bizonyos, hogy nagy példányszámnál kifizetődése a forma felületének kiterjedésére való tekintet nélkül alig vonható kétségbe, mert kellő kezelés mellett százezer nyomást is kibír erős papirosra s még hozzá erős festékekkel a nélkül, hogy megsérülne; legfeljebb hengeres gyorssajtón nyúlik egy kissé meg az erős nyomás következtében. Előnyeként még azt is fel lehet említeni, hogy ruganyossága következtében az esetleg a papirosban levő csomók iránt nem oly érzékeny, mint például a Mäser-lemez, avagy a linoleum. Se vízben, se firnászban, avagy más formamosó folyadékban nem oldható, tehát ez irányban sem szenvedhet s nincs az a könyvnyomdai festék, amely esetleg valamely meglepetést tartó-

gatna számunkra valamely kémiai reakció következtében, értem alatta az olyat, mint mikor például sárgaréz-kliséről nyomunk cinóber-festékekkel (a kén- és sárgaréz kémiaiilag egymást el nem tűri, azaz egymásra hatnak és sötétszürke színű csapadékot nyerünk).

Ha celluloidot dolgozunk fel alap nyomtatására szolgáló formának: mindjárt az első lépésnél, az átnyomat készítésénél rájövünk arra, hogy a vele való bánásmód minden tekintetben nehezebb, mint bármely más alapnyomat vésésére szolgáló anyaggal. Celluloidra korántsem olyan könnyű jól használható átnyomatot készíteni, mint teszem fel a Mäser-féle lemezre. És pedig azért nem, mert először keményebb, másodsor mert felülete tükrösimaságúra van csiszolva s ez oknál fogva a festék nem tapad rá olyan könnyen. Ily körülmények között, még ha litográfiai átnyomó-papirossal próbálkozunk is meg, átnyomat készítésekor azt tapasztaljuk, hogy a festék nem igen akar a celluloid felületére tapadni, még akkor sem, ha igen erős nyomást fejtünk ki (mely művelet pedig mindig az átnyomás jóságának rovására megy, amennyiben a kép határoló vonalait szétnyomja, vastagabbá teszi). A sokfajta próbálgatás nemcsak vesződéssel, de sok idővesztéssel is járhat, a nélkül, hogy munkánkat siker koronázná s nem egyszer vagyunk kénytelenek még az átnyomás után is esetleg hiányzó vonalakat utána húzogatni, melyet ha nem csinálunk pontosan, megeshetik, hogy a több színű forma egymásba illesztésénél némi eltérés mutatkozik.

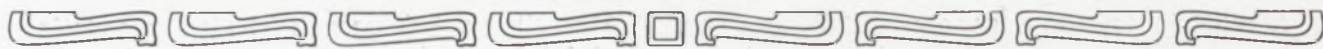
Az átnyomás eszközlésére ajánlhatok egy általam kipróbált módot, amelynek még az az előnye is megvan, hogy a levonatnak, amelyet az átnyomásra felhasználunk, nem kell egészen frissnek lennie, sőt akár pár napos is lehet. A benzinnel tisztára törölt celluloid felületét bekenjük kámforos borszesszel, vagy leöntjük vele olyanformán, mint ahogy a fotografus az emulziót önti a lemezére, azaz bizonyos mennyiséget a lemez közepére öntünk s a lemezt hajlítgatjuk addig és úgy, hogy a folyadék egyenletesen eloszolják minden részén; a maradékot pedig visszacsepegtetjük az üvegünkbe. Az ilyen szesszel bekenet vagy leöntött lemezre fordítjuk a levonatot s még erre is cseppentve néhányat a szeszből, végigsimítjuk ujjunkkal először gyöngéden, majd erősebben, vigyázva azonban, hogy a már reáhelyezett papiros odébb ne csússzék. Különösen kell arra ügyelni, hogy ráncok ne képződjenek. A dörzsölést addig kell folytatni, amíg a szesz átszivárog a papirosra s az a lemezre reátapad. Ez az egész procedura alig tart egy percig. Présbe helyezve, most már mérsékelt nyomást gyakorlunk a lemezre, amelynek kivitele ne hirtelen, hanem

lassan, nyugodtan kell, hogy történjék. A papiros a lemezről, ha csak nem sürgös, ne húzzuk le mindjárt, hanem hagyjuk rajta teljesen megszáradni, amely után, ha a papiros nem húzható le felszakadás nélkül: nedvesítéssel próbáljunk rajta segíteni, vagy egyszerűen áztassuk le róla a vízvezeték csapja alatt.

Megjegyzem még, hogy teljesen mindegy s e munkálatokra semmi befolyással sincsen az, hogy az átnyomás már fára rögzített, avagy még fára nem rögzített lemezre történik-e; csupán a már fára felragasztottnál kell a papiros eltávolításakor arra ügyelni, hogy a víz ne érje a fadúcot.

(Folyt. köv.)

Szabó Róbert.



Korrigálás vidéken.

Ha valaki valamit ír: körlevelet, fizetésre felszólítást, szülőöjtvány-árjegyzék-expozét vagy bármi még ennél is kisebb jelentőségű üzleti, kereskedelmi efemer értékű dolgot, — sajtó alá adva, recte kinyomatva: szigorúan megköveteli, hogy az szó szerint úgy jelenjen meg, ahogyan azt írta, s ne kerüljön abba semmiféle értelemzavaró sajtóhiba.

Mennyivel inkább jogosult ez iránti érzékenysége az írónak, ki amikor tollat fog s csak egy kicsit is izzik az agya: világfelforgatás szándékával szántja sorait papirosra.

Magyarországon a könyvnyomtatás áll valamelyes színvonalon. Sőt mondhatjuk, hogy igen kevés nemzet után következünk és utánunk tiszszerte többen kullognak, mint ahányan előttünk előre törtetnek e szakban.

Áll ez a vidékre egyenlőképpen és igazán sok számot tévő, jó magas színvonalon álló nyomdai cég fogyasztja dicsőségesen a festéket vidéken is.

Itt azokról akarok szólni, kik az ellenkezőjét cselekszik.

Ezek is csak letapossák, vagy letapostatják silány koszton tengődő, s ennek megfelelő képzettségű alkalmazottjaikkal a valahogyan glédába szedett sorokat és típusokat: hanem ennek megkorrigálásánál már sehogy sem tudják indiánus voltukat elpalástolni, s amíg a silány reprodukálásnál segítségükre van némiképp a nagy közönségnek szakunkban való laikussága: emítt ép ők válnak ilyenné, és az érdemes szerzők felét az juttatja szanatoriumba, hogy képtelenek a vidéki ponyván való megjelenésre kárhoztatott eszmeszülöttjeikben azt kifejezni, amiért e nélkül céltalan életüket feláldozni indultak.

Ha valaki nekifogna e csodabogarak összegyűjtésének: ki kellene pár esztendőre kölcsönzeni a magyar államvasutak összes vonalait és kocsi-jait, hogy egy rakásra hordhassa őket.

Akit — író — még meg nem lapított a guta írásművének illetén való agyonütéséért, azok mind tanuságot fognak mellettem tenni, hogy inkább halva szülessen mind, semhogy vidéken, s különösen vidéki tárogatók hasábjain lássanak sorai napvilágot.

Ha pedig az író úr még e mesterségben járatossággal terhesítetten küld kéziratot valamelyik ilyen organumnak: úgy igazán nem képzelhet mást megjelent cikke olvasásakor, mint hogy versenytársa ezt egyenesen így intézte az ő gutaütés által való nem versenytárssá tétele szempontjából.

Persze ilyen állapotban nincsen annyi józan esze helyben az embernek, hogy a viszonyosság alapján állapítsa meg föltevésének túlzott voltát.

Hogy azonban más szempontból nem túlzottságát megvilágítsam, bemutatom itten egy cikkemet úgy megkorrigálva, ahogyan az ország egyik nagyobb, elsőrendű vidéki városnak mondható, helyi tárogatójában szépen, imprimaturrell ellátottan megjelent:

Jókai.

Írta: Kner Izidor.

A világ irodalom nagy herofái között Jókai csak nekünk nagy. De nekünk akkora, mint azok között egy sem.

Amazokat 200—300 millió ember érti meg; de mi alig. Ellenben Jókait mi vagy félmillióan, és úgy, ahogyan kívülről senki még nem értheti.

Írt-e még író olyat, amivel nemzetének hasznos szolgálatot tett, mint Jókai? Van-e még nemzet, melyet összes írói olyan pazar mennyiségű és mesés kvalitású irodalmi termékekkel látott volna el, mint bennünket az egy Jókai? Elnyomott, csüggedő nemzete egy sötét korszakban lélekvidámító írásaiban próféta is látott; s segített ez neki a jobb idők kivárást megkönnyíteni.

Kolosszális súlyánál fogva ugyan nem érvényesülhetett mellette más; sőt a közelmúlt kedvelt nagy íróit (hogy csak Jóságát említsem) is agyonnyomta, de viszont írt amazok meg emezek helyett, hogy alig bírt vele lépést tartani az olvasó.

Az öreg Dumasnak „Monte Christo”-ja rengeteg hűtő meg vagyont hozott, amelyből magából hűlőg szórhatta költői fantáziával kieszelt számarásokra az aranyakat és tüthette boglyássá a fősós mennyiségű habérokkal.

A „Szegény gazdagok”, „Fekete gyémántok”, „Jövő század regénye”, még Jókainak bárhány máve csak úgy ontja a jámbor olvasónak épp olyan kedves, olyan fantasztikus alakokat, százaszorta kedvesebb millióben s mégis nem ontják Jókainak hasonképen a földi Jókait.

Csérvenyest egyetlen munkája lökte fel Parnaszusra holott az Élet komédiáján külön sátrra és Marék Twain minden elmelekedése elbujhat néllette, de „Hobby” humorá nem áll egy vonallal sem Molig isteni tréfái mögött. A mai blazirt világharabizonyára kevésbb embert fog megrikatni, vagy megkacagtatni Molig klasszikus, de csakis klasszikus humora, mint Jókainak — különösen nekünk kedves — isteni pajzán alakjai (nem a mai hazafelcsúszott pajzán) amelyek között „Napoleon” vezet.

↓

Foína

7te / a

D

ic

Te / u

Dp, E / fo

7b / H / d

7e / ire

Πocém

Γsz

hasov

Mtak

Ev

ic

Lsz Eo

Ze

7sz

Fott

sz / Eo / sz / H / sz / ire

H

Hatalomban

S így tovább. A cikk végére pedig nem jutott hely záró vonalnak s minthogy az utolsó szó után pont helyett kettős pontot tettek: magam is kerestem a szomszéd hasábon befejezett cikkem folytatását.

Ne tessék hinni, hogy ez igazán olyan kivételesen így hagyott, avagy talán igazán bőrömre való pályázással célzatosan megsajtohibázott nyomdai termék! Így készül ez vidéken átalán, s az a kivétel, amelyik nem ilyen: — s aztán a vidéken tengődő nyomoroncai szakunknak szidják állapotaik sivárságáért a fennálló centralizáló rendszert, amely a fővárosba tereli a vidék cipóját is, s szidják Illava, Vác meg más vidéken biztos állami kosztot élvező, határidőre foglalkoztatott versenytársainkat, kik szintén az ő prófuntjukat eszik; és szidják a még ezeknél is hitványabb vigéc urakat, kik provizióban

ugyancsak a mi kenyérünkön híznak: nem is szólván gazdáikról, kik meg pecsenyénket eszik meg, sáfárjaik által helybe szállítatva.

Saját magukra azonban egyetlen követ sem dobna, holott igen nagyon igazolt minden szellemi terméket fabrikáló mesterembernek az a törekvése, hogy a habitusát lehetőleg jobb, olyan helyen csinálják, ahol az némileg a corpus kinövéseit is palásolja; s bizony ezt inkább remélheti valamelyik, akármelyik fővárosi műhelyben, mint a vidéki Gutenberg-templomokban, ahol a betűk tisztátalanul való kezeléséből nem csinálnak rituális kérdést.

Semmi sem árthat az embernek annyit, mint saját helytelen cselekedete. s így tehát a rossz példából tessék a helyes, elrettentő példát levonni s ez bizony megtermi gyümölcsét.

Kner Izidor.



Nyomtatványok folyószámozása.

A gyakorlati életben sokszor kapunk rendeléseket oly nyomtatványokra (részvényszelvényívek, szövetkezeti betétszelvények stb.), amelyeket sor- és folyószámokkal kell ellátnunk. Amennyiben pedig az ily nyomtatványok rendszerint nagyobb példányszámban rendeltetnek (5—10.000, sőt több is), az ívek *folyó számmal* való ellátására feltétlen szükségünk van egy önműködő számozókészülékre, mivel a kézi számozógéppel való számozás egyrészt megbízhatatlan s nem is szép, főként pedig igen hosszadalmas. Ennek igazolásául a következő példát hozom fel: Rendelést kapunk 10.000 drb. részvényszelvényívre. Minden íven 25 szelvény van. Minden szelvény a részvény folyószámával látandó el. $10.000 \times 25 = 250.000$. Tehát 250.000 nyomást kellene a kézi számozógéppel tennünk.

Ha még tekintetbe vesszük, hogy számozás közben a kézi számozógép esetleg elromolhat, ugrik, piszkít stb., nem hiszem, hogy bárki is megköckáztatná a munka sikerültét.

Az önműködő számozókészülék azonban oly költséges, hogy azt kisebb nyomda — tekintettel arra, hogy a szóban levő nyomtatványok elég gyakoriak ugyan, de a költséges berendezkedést mégsem fedezik — meg nem szerezheti s így nem marad más hátra, mint az esetleges haszonról lemondani s a munkát oly nyomdában készíttetni, ahol a megfelelő segédeszközök megvannak.

Az ily nyomtatványoknak folyó számokkal való ellátására alantabb oly eljárást mutatok be, amely hivatva van a fentemlített bajokat megszüntetni, s rendes nyomdai úton, különös költség nélkül, a kívánt eredményt szolgáltatni.

Jóllehet ez eljárás nem új, talán itt-ott márgyakorlatban is van, annak közrebocsátásával mégis

szolgálatot vélek tenni azon szaktársaimnak, akik még esetleg nem ismerik. Ime:

A számok szedésénél a legnagyobb pontosságra kell törekednünk. Főfontosságú, hogy a számok előtt és után egy négyzetnél kisebb kizárás ne legyen. Ez azért fontos, mert a mutációknál a kisebb kizárások könnyen a számok elé vagy után dőlhetnek, mit ha észre nem veszünk (s ez igen könnyen megeshetik), könnyen elképzelhető veszteségeket okozhatnak.

Igen fontos még, s a pontosságra döntő súlyú, hogy a szedés akként készíttessék, hogy a mutációk alkalmakor a formát ne kelljen felnyitogatnunk. E célból a sorok közé egy-egy kartonszeletkét teszünk olyképp, hogy a számok ennyivel gyengébben legyenek kizárva, s így a következő mutálásnál könnyen kihúzhatók legyenek, anélkül, hogy a formát fel kellene nyitnunk.

A szedéshez oly számokat használjunk, amelyek egy félnégyzetnek felelnek meg. Legajánlatosabbak a ciceró és tercia számok. Ezek kezelése a legkönnyebb.

A számoknak egy kétpontos spáciummal való ritkítása is figyelmet érdemel, mint amely eljárás a berakáskor netán előforduló kisebb pontatlanságot van hivatva pótolni. Ez azonban nem okvetlen szükséges s óvatosságot igényel, mert amint már fentebb említettem, az ilyen vékony sorzáró könnyen jobbra vagy balra dőlhet s zavart okozhat.

A szedésre nézve még csak azt jegyzem meg, hogy ha egy íven két szelvényív van, s így két szedést kell készítenünk, a mutálást akként ajánlatos eszközölni, hogy mindegyik oldalon más-más számot mutálunk, pl. jobb oldalon 01, baloldalon 11, s így tovább. Ezáltal kevesebb mutációt érünk el.

Nyomtatáskor a következő eljárást követjük :

Először megnyomjuk a két hátsó, vagyis a tizes számokat, tehát 00, 01, 02, 03, 04, 05, s így tovább egész 99-ig. E számok mindegyikéből annyit nyomunk, ahányszor az illető szám a kívánt mennyiségben foglaltatik.

Példa: 5000 a kívánt mennyiség. Vegyük alapul a 34-es végszámot. 5000-ben a 34-es végszám (34, 134, 234, s így tovább egész 4934-ig) 50-szer fordul elő, így tehát *minden számból 50 ívet* nyomunk.

Ajánlatos minden számból egy ívvel többet nyomni, hogy az elényomásnál esetleg elromló példányt könnyen pótolhassuk. Ezenkívül egyrészt a biztosság, másrészt a kezelés érdekében minden számból egy regiszter-ívet is nyomjunk.

Ha már most a tizes számok nyomásával elkészültünk, akkor sorrend szerint egymás *mellé* rakjuk a nyomtatványt s *összehordjuk* (01, 02, 03 és így tovább egész 00-ig). Ezáltal 50 csomagot nyertünk folytatólagos számmal 01—00-ig, s megkezdjük a tizes számok *elé* a százás és ezres számok nyomását.

Példa :

a)	01	02
	01	02
b)	101	102
	101	102
c)	1101	1102
	1101	1102

s így tovább mindaddig, míg a kívánt számokat 01—5000-ig meg nem kapjuk.

A nyomás megkezdésétől a munka befejezéséig a következők veendőik figyelembe :

Nagy gond fordítandó a *pontos berakásra*, amennyiben ezen fordul meg az egész munka jósága.

Ha az ívek elejétől végig pontosan vannak berakva, kizárt dolog, hogy a számok ne álljanak pontosan egymás mellett.

Ügyelni kell arra is, hogy a nyomás megkezdésekor minden rendben legyen. Így tehát sem az oldalmértéken, sem az illesztéken, sem bárhol másutt igazítani semmit sem szabad. A beigazításnak a nyomás megkezdésekor abszolút jónak kell lennie, mert minden a nyomás közben történő igazítás a számok pontos állásának rovására történik.

Ügyelni kell még az összehordásnál arra, hogy az pontosan történjék, nehogy kihagyjunk egy számot, vagy egy számból két ívet vegyünk, mely esetek zavarokat támaszthatnak, idő- és munkavesztéseket okozhatnak.

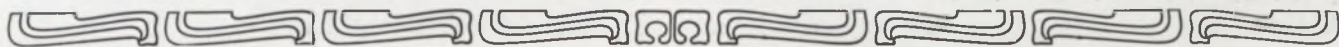
Ha végeredményében szembeállítjuk az ajánlott eljárást azzal a sok helyütt még dívó szokással, hogy ily nyomtatványoknak folyó számmal való ellátását folytatólagos mutálják, vagyis, 1—5000-ig, az utóbbi fölött az előbbinek óriási fölénye szembezőkő.

Példa :

a)	1—5000-ig való folytatólagos mutálásnál 5000-szer kell mutálni ;	
b)	az ajánlott eljárásnál:	
	01—00-ig	100 mutáció
	a 100-as és 1000-es számok elényomása	49 "
	az 5000-es szám nyomása	1 "
	összesen :	150 mutáció.

Egész eljárásunk — bár komplikáltnak látszik — igen egyszerű. A gépmester, a berakóleány, de főként a mutáló szedő éberségén és pontosságán kívül semmi különösebb tudást nem igényel.

Kranner Lipót.



Előfizetési fölhívás a Magyar Nyomdászok Évkönyve 1907-iki évfolyamára.

Ország-világ elismerte tavaly a Könyvnyomdászok Szakköre Évkönyvének a sikerét. A legjelesebb művészeti és szakfolyóiratok lelkes dicsérettel adóztak annak a hatalmas nyomdászközösségnek, amely ily díszes kiállítású és tartalmas könyv előteremtésére képes.

Az idén, november elején megjelenő huszonkettedik kötet még különb lesz. Tartalmáról már előre is kijelenthetjük, hogy magosabb színvonalú lesz az eddigiéknél is ; biztositja ezt az a jeles szakírói gárda, amely már eddig is szavát adta, hogy teljes erejével támogat az évkönyvcsinálás munkájában. Szóba kerül az Évkönyvben minden olyan tárgy, amely a legutóbbi időben aktuálisnak mutatkozott. A szedésre vonatkozó művészi elvek taglalása közben nem feledkezünk meg az egyéb munkakörökben szükséges tudnivalókról sem. Ami pedig a kiállítását illeti : eddigi kilátásaink szerint semmi esetre

sem marad az ideik mögött. Mesterszedőinknek, gépmestereinknek színe-java itt teszi majd közkinccsé a maga technikai és művészeti tudását.

Az Évkönyv folytonos nagyobbodásának természetes következménye, hogy az árát némi csekély összeggel fölemeljük. Aki azonban július haváig Szakkörünkbe beiratkozott, s tagsági illetékeit rendszeresen fizeti : ingyen kapja meg az Évkönyvet is. Az előfizetési ár különben helyben 2 korona, vidéken portómentes küldéssel 2 korona 30 fillér, amely összeg szeptember közepéig 20 filléres heti részletekben is letörleszthető. Megjelenés után 3 korona lesz az Évkönyv ára (vidéken 3 korona 30 fillér). Gyűjtőknek minden eladott és kifizetett tíz példány után egy tiszteletpéldányt adunk.

A Könyvnyomdászok Szakköre választmányának megbízásából : *Novák László*, szerkesztő.

Vegyes közlemények.

Körünk új helyisége f. é. augusztus hó 1-től VIII, Aggteleki-utca 2a. szám alatt van.

A Magyar Iparművészet július-szeptemberi száma megjelent. A remek szép füzet főleg a milánói kiállítás leégett magyar csoportját ismerteti. Az Iparművészeti Társulat nem kimélt semmi áldozatot, hogy e füzet méltó emlékalbuma legyen elpusztult szép csoportunknak. A most megjelent kettős füzet — mint említettük — tartalom és kiállítás tekintetében egyaránt pompás. *Györgyi Kálmán* behatóan ismerteti benne a milánói kiállításon levő iparművészetet, első sorban a leégett iparművészeti csoportot. A cikkhez tartozó sok kitűnő fényképreprodukció a magyar csoport nevezetesebb részeit és tárgyait mutatja be és áttekintést ad elpusztult kiállításunk imponáló hatásáról és anyagáról. *Dívald Kornél* a sáros megyei múzeum iparművészeti kincseiről, *Bünker R.* pedig az evangélikusok soproni temetőjének régi siremlékeiről ír; e cikkeket is számos jó kép díszíti. A szokott gonddal szerkesztett rovatok a hazai és külföldi nevezetesebb iparművészeti mozgalmakról számolnak be. A Magyar Iparművészet a Magyar Iparművészeti Társulat tagjainak 10 korona évi tagdíj ellenében illetményként jár; előfizetési díja ugyanannyi.

Plakát- és védjegykiállítás. A Magyar Iparjogvédő Egyesület művészeti szakosztálya, mely az ipar és kereskedelem szolgálatába állított művészet fejlesztését tűzte ki célul, ez év őszén nemzetközi plakát- és védjegykiállítást rendez, amely kiállítás keretében a művészies kivitelű reklámrajzok bemutatását is tervbe vette. A kiállításon bemutatásra kerülnek a plakát hazai és külföldi legkitűnőbb művelőinek alkotásai; a védjegyekből is rendkívül értékes, gazdag anyag halmozódott össze, amelyet a szabadalmi hivatal fog kiállítani. A kiállítás az iparosokat és kereskedőket és a gyárosokat a legnagyobb mértékben érdekelni fogja, mert meg fogja ősmertetni azokat az eszközöket, amelyeknek a külföldi vállalkozás sikereit köszönheti. A Magyar Iparjogvédő Egyesület művészi osztálya fölkéri a hazai és külföldi kiállítások saját érdekükben méltóan vegyenek részt. Felvilágosítással készségesen szolgál a titkári hivatal. (IV, Kmetty-utca 19. Telefon 91—29.)

„Kalászkok” címmel új szépirodalmi, tudományos és társadalmi folyóirat indult meg a békésmegyei Pálffy-társaság kiadásában. A modern, szép és gondos nyomdai kiállítással Kner Izidor nyomdáját dicséri.

A Nagyenyei Könyvnyomda és Papírárúgyár R.-T. a lefolyt évben 10.214 K 8 fillér tiszta nyereséggel zárta le zárszámadását. A IX. üzletév zárszámadása szerint a leltári vagyon 201.713 K 86 fillérre rúg. Teher: 191.499 K 78 fillér. Szabályszerű leírás: 7152 K 38 fillér. Árúforgalom: 125.463 K 48 fillér. Munkabérek és üzleti költségek: 59.632 K 91 fillér. A szép fejlődésnek indult üzlet 48.000 korona értékű nyers anyagot dolgozott fel.

Partecédula-gyűjtemény a Nemzeti Múzeumban. Iványi Zoltán cs. és kir. kamarás érdekes partecédula-gyűjteményt ajándékozott a Nemzeti Múzeumnak. Nem kevesebb, mint 64.896 darabból áll ez, s származásuk ideje a XVII., XVIII., XIX. és XX. század. A British Museum jókora összeget ajánlott föl a gyűjteményért, de Iványi inkább ingyen adta oda a Nemzeti Múzeumnak.

Dávid Károly és Fiai dobozárúgyár r.-t. cég alatt a saját házi nyomdával rendelkező Dávid Károly és Fiai cég dobozárúgyárát részvénytársasági alpra fektették.

Alaptőke: 600.000 K. Ebből a gyár vételára: 300.000 K. Igazgatósági tagok: Egersdorfer Sándor dr., Hein József dr., Dávid Jenő. Felügyelő bizottság: Lónyay Géza, Dauer György, Márton Lipót.

Tönkre jutott föltalálók. A stereotipálás egyik föltalálója, az 1749-ben Edinburghben elhalt *William Ged*, élte alkonyán emlékiratot írt, amelyben nem győzött eleget panaszkodni a konkurencijától féltő könyvnyomtatók és könyvkereskedők agyarkodásáról. Állítása szerint a stereotipáló eljárása révén sokszorosított imádságos könyveket konkurrencsei megsemmisítették, s hajmeresztő hibákkal teleszórva, s a lehető leggyalázatosabbul nyomtatva: az ő neve alatt újra kiadták, csak hogy ártsanak a hírnevének. Egyéb módon is üldözték; sőt felségárulással is megvádolták, úgy hogy a londoni Feuner testvérekkel való társulása, meg a cambridgei egyetem részéről kapott szabadalma sem menthette meg a teljes vagyoni bukástól. Szegényül és testileg-lelkileg megtörve tért vissza Edinburghbe, ahol hiába igyekezett találmánya iránt a közérdeklődést felkeltetni. — A stereotipörök egy másik őse, a leydeni S. & J. Luchtmans könyvkereskedő cég számára dolgozó *Van der Mey* hasonlóképpen járt. — Egy harmadik „proto-stereotipör”, *Louis Etienne Herhan*, a párisi szegények házában halt meg; egy negyedik pedig, *Valleyre* (1700—1735.) nemcsak hogy szegényül végezte életét, hanem ráadásul még a nevét is majdnem egészen elfeledték.

Az Első magyar papíripar r.-t. 1905. évi mérlegében a tavalyról áthozott 89.219 K-val együtt 263.692 korona nyereséget mutat ki az előző évi 200.084 koronával szemben. A készletek 1,079.600 K összeggel vannak felvéve. Az adósok 910.749 K-ra rúgnak.

Uj találmány. A „Szakbizottsági Értesítő” írja: Schultz János főgépmester oly készüléket talált fel, mely nemcsak a gépmester munkájánál tesz fontos szolgálatot, de különösen érdekelni fogja a cinkografusokat is. Egy soregyen- (regiszter-) kereső készülékről van szó, melynek segítségével például több színben nyomandó kliséket hajszalnyi pontossággal lehet a fára erősíteni. Idáig szinte lehetetlenséggel volt határos a cinkografus abbéli törekvése, hogy az alaktalan szélzetű, kifutókkal ellátott kliséket, melyek egyetlen támasztó-pontot sem nyújtottak arra, hogy a pontos soregyent eltalálva, helyes irányban erősítse a fára. Ily esetben mi, gépmesterek, kénytelenek voltunk a soregyennek megfelelően a kliséet görbén állítani a formába, vagy újra szegeltetni, ami — ha több szín nyomásáról volt szó és több kép volt a formában — igen fáradságos és sok időt felemészítő munkát jelentett. Schultz gépmester találmánya oly egyszerű és oly könnyen kezelhető, hogy segítségével ötven, bármilyen alakú klisé is lehet a legpontosabb regiszterbe állítani egy óra alatt. A szabadalom bejelentése után, a szakbizottság legközelebbi felolvasó ülésén az új találmány be lesz mutatva.

Uj évkönyv. Molnár Mór szekszárdi nyomdatulajdonos, a „Nyomdaipar Magyarországon” szerkesztője, *Könyvnyomtatók Évkönyve* címmel december végén megjelenendő új nyomdász-almanachra bocsát ki előfizetési felhívást. Ennek szövege így hangzik: Tisztelt Kartárs! Aki figyelemmel kíséri a magyar könyvnyomtatás rohamos fejlődését, tudatában van annak, hogy a magyar szakirodalom művelői mily munkát végeznek, mikor a könyvnyomtatás mesterségét művészeti irányba terelni igyekeznek s a technikai és szaktörténeti tudnivalókat

széles körben terjesztik. De a modern könyvnyomtatás szükségessé teszi, hogy akik eddig keveset törődtek szakukkal, akik a modern könyvnyomtatás virágzását egyáltalán figyelemre sem méltatták: számoljanak a jövővel, mely nemcsak a munkák kiállításában, de az üzlet vezetésében is új szellemet szab meg. A könyvnyomtatók fillokszerája: a szennykonkurrencia végnapjait éli s a közel jövő szebb és jobb korral kecsegtet. Minden könyvnyomtatónak érdeke, hogy a tudás fegyverével vértesse magát, mert a versenyt, mely a munkák kiállításában, valamint a nyomdai üzem vezetésében nyilvánul, kartársaink nagy része nem bírja. Ez készlet engem arra, hogy évről-évre a könyvnyomtatónak oly könyvet adjak a kezébe, mely útmutatóul szolgáljon minden ténykedésében. E nehéz munkához segítő társul sikerült megnyernem hazánk könyvnyomtatóinak s szakíróinak nevesebb gárdáját. Az évkönyv közhasznú dolgokat fog tartalmazni s a könyvnyomtatók igazi tanácsadója lesz a munka-árszámítás, papiros, anyag és betűk rendelése alkalmával. Táblázatos kimutatásban tárja az olvasó elé a könyvnyomtatókat érdeklő s gyakran előforduló számítási adatokat. Közölni fogja a hazai könyvnyomtatók teljes jegyzékét, továbbá az új árszabályt stb. „Könyvnyomtatók Évkönyve” címen december hó végén jelenik meg ez a könyv, mely gazdag irodalmi részen kívül ki fog terjeszkedni a modern grafikai haladás minden mozzanatára. Az évkönyv terjedelme körülbelül 8—10 ívnyi lesz 10×20 cm. alakban, díszes kiállításban. Az évkönyv előfizetési ára 2 korona. Megjelenéskor 2 korona 40 fillér. Bizom t. Kartárs szakunk iránti meleg érdeklődésében, hiszem, közös ügyünk érdekében végzendő eme nehéz munkám keresztülvitelében támogatni fog s szíves előfizetését mielőbb hozzájárultatja. Kartársi üdvözlettel Molnár Mór, a „Nyomdaipar Magyarországon” szerkesztője.

Könyvbetűk és kizáróanyag drágulását jelentik közös körlevélben az osztrák és magyar betűöntödékek. Az áremelkedést a munkabérek és a nyers anyagok beszerzési árának emelkedésével igazolják.

A Magyar Földrajzi Intézet R.-T. 1905/6. évi május 31-én lezárt mérlegét 15.397 kor. nyereséggel zárta a múlt évi 16.688 kor.-val szemben.

Ipari balesetek a magyar birodalomban. Az 1904. évben a magyar birodalomban 18.555 hivatási baleset történt, 1343-mal több, mint 1903-ban. Ebből gyáripari baleset volt 16.251 (87·58%), míg a kisipari balesetek száma 2304 (12·42%). E nagy eltérés a gyáripar s kisipar balesetvesztélyi eshetősége közötti különbségben találja magyarázatát, eltekintve attól, hogy a kisiparban számos az oly kisebb, könnyen muló baleset, melyek az adat-

gyűjtésnek nem hozzáférhetők. A balesetek valóságos jelentőségéről, a sújtott egyéneket és ezek révén közvetve a nemzetgazdaságot ért veszteség voltaképpeni nagyságáról a sérülések okozta munkaképtelenség időtartamát feltüntető adatok tájékoztatnak, melyekből a következőket tudjuk meg: A gyáripari balesetekből 4—4 napi munkaképtelenséget az esetek 18·56%-a, 6—8 napit 20·67%-a, 9—14 napit 23·29%-a, 3—4 hetit 20·38%-a, 1—2 havit 9·90%-a, 3—4 havit 2·71%-a, 4 havinál hosszabbat 0·55%-a, állandó részleges munkaképtelenséget 1·45%-a, állandó teljest 0·28%-a, halálos sérülést 1·21%-a, ismeretlen fokú sérülést 1%-a okozott. A kisiparnál az arány a fenti időtartam sorrendjében 14·11%, 22·53%, 28·08%, 22·19%, 8·81%, 1·34%, 0·30%, 0·91%, 0·17%, 0·48%, 0·48% volt. Láthatjuk, hogy noha a balesetek túlnyomó többsége (82%) a könnyebb következményűek (4 naptól 4 hétig terjedő munkaképtelenség) kategóriájába esik, mégis a súlyosabb következményű balesetek száma (18%) aránytalanul nagy, ami jelentős ok a balesetbiztosítás törvényes rendezésének sürgetésére. Hogy a balesetek következményeit mennyire enyhíti a biztosítás és hányan részesültek ennek jótéteményeiben, azt a gyáripari balesetekről — leszámítva a 9 napnál rövidebb ideig tartó munkaképtelenséget okozó sérüléseket — a következő adatok mutatják:

	1903-ban	1904-ben
Biztosítva volt . . .	5591	6479
Nem volt biztosítva . .	3547	3596

A biztosítottak aránya tehát kedvezően nő, mert míg 1903-ban a sérülteknek 61·18%-a, addig 1904-ben 65·61%-a volt biztosítva. A biztosítás terheinek viselését illetőleg: a biztosítottak 72·36%-ának díját a munkaadó, 7·81%-ét a munkás és 20·23%-ét a munkaadó és munkás közösen fizette. A biztosítottak háromnegyed részének díját tehát a munkaadók fizették, amely tény frapánsul cáfolja azokat, akik a kötelező munkásbiztosítás behozatala ellen azzal érvelnek, hogy a magyar iparosok annak költségeit el nem bírják. Éppen ellenkezőleg áll a dolog, mert csak a biztosítás teszi lehetővé annak elkerülését, hogy a munkaadók a telepeiken előforduló balesetek miatt tekintélyes összegű kártérítés vagy járadék kifizetésének kötelezettségétől terhesítve legyenek.

Dobozgyárosok kartellje. A papíráruk, papírlemez és az összes dobozgyártáshoz szükségesítő nyers anyag, valamint a munkabérek drágulása folytán a budapesti dobozgyárosok Keppich Ferenc elnöklete alatt tartott gyűlésükön elhatározták, hogy kartellben egyesülnek és gyártmányaik árát 10—20 százalékkal felemelik.

Hivatalos rész.

Választmányi ülés 1906 július hó 24-én.

Jelen vannak: Morócz Jenő I. titkár, Bozsik István pénztáros, Hahn Mór I. leltáros, Boros Dezső II. leltáros, Bauer Henrik, Gyöngyösi Sándor, Kün Kornél, László Dezső, Müller Ignác, Novitzky N. László, Prüner Arnold, Spitz Adolf, Stalla Márton és Szabó Róbert választmányi tagok. **Igazolva távol:** Tanay József elnök, Löwy Salamon I. alelnök, Fuchs Zsigmond II. alelnök, ifj. Aigner Antal II. titkár, Sarlós Lajos ellenőr, Novák Alajos, Stefáni József és Szeniczci Mihály választmányi tagok.

Az elnök és az alelnökök a megjelenésben akadályozva lévén, az ülést Gyöngyösi Sándor, mint legidősebb választmányi tag vezeti. A múlt ülés jegyzőkönyvét Szabó Róbert és Spitz Adolf hitelesítik.

A titkár jelentést tesz az Évkönyv szerkesztője nevében az Évkönyv előmunkálatairól, mit a választmány tudomásul vesz.

A pénztári jelentés és tagsági forgalom tudomásul szolgál.

A választmány kimondja, hogy a jövőben a választmányi ülések mindig a hó második keddjén tartassanak.

Augenfeld M. Miksa szaktárs 40 kötet könyvet ajándékozott a Szakkörnek, miért a választmány köszönetét fejezi ki

A rendkívüli közgyűléstől nyert felhatalmazás alapján az Iparoskör berendezéséből megvettett: 50 darab Thonet-szék (á 3 korona) 150 K, 3 darab karosszék (á 6 korona) 18 K, egy nagy könyvszekrény 32 K, 10 asztallap, 13 asztalbak 32 K, két egyágú légszusz 22 K 40 f, két vas-asztalka (zöld takaróval) 19 K 20 f, két álló vasfogas 19 K 20 f, három kis fogas 6 K 40 f, egy íróasztal 12 K, egy tekeasztal

BEVÉTEL. Pénztári kimutatás az 1906. évi július hóról.

KIADÁS.

Át hozat a múlt hóról			4326	50	A július 1-i hajókirándulás kiadása	222	24		
10 drb hitelsz. részjegy á 10 K			100	92	Berendezésre (billiárd, 53 szék, szek- rény stb.)	511	20		
Gutenberg-szobor-alap			378	72	Költözködési költség	26	—		
Ács-Mihály-alap			515	—	Nyomatványokra	12	86		
Bevétel a július 1-i kiránduláson			200	—	Folyóiratok előfizetése 1/4 évre	15	—		
					Portókiadások	5	44	792	74
Tagsági járulékokban befolyt:					Készpénz e hó végén			4137	68
Allamnyomda	7	80			10 drb Hitelsz. részjegy á 10 K			100	—
Athenaeum	25	80			Gutenberg-szobor-alap			378	92
Berkovics-nyomda	3	—			Ács-Mihály-alap			515	72
Budapesti Hírlap	3	—							
Buschmann Ferenc	5	40			Szakirodalmi alap:				
Egyetemi nyomda	4	80			Készpénz e hó végén			279	73
Fővárosi nyomda	4	80							
Franklin	33	—							
Franklin-fiók	4	80							
Galitzenstein	4	80							
Gelléri és Székely	2	40							
Globus	3	60							
Grafikai intézet r.-t.	2	40							
Hedvig S.	1	80							
Hornvánszky	—	60							
Hungária	1	20							
Kellner Ernő	2	40							
Kertész József	2	40							
Korvin testvérek	4	20							
Légrády	1	80							
Löbl D. és Fia	1	20							
Markovits és Garai	1	80							
Márkus Samu	11	40							
Máv. menetjegy-nyomda	—	—							
Nagy Sándor	6	60							
Neuwald Illés	1	20							
Pallas	16	20							
Pannonia	2	40							
Pap és Schwartz	1	20							
Pátria	9	60							
Pesti részvény-nyomda	46	80							
Poporul Román	1	20							
Posner K. L. és fia	—	—							
Révai és Salamon	7	20							
Rigler J. Ede	7	80							
Rothberger és Weisz	2	40							
Rózsa K. és neje	5	40							
Schmeltz és Miesner	1	80							
Stephaneum	16	20							
Székesfővárosi házi nyomda	10	80							
Világosság ny.	13	80							
Weisz Adolf	1	20							
Wodianer Fülöp és fiai	7	80							
Debrecen	30	60							
Szekszárd	6	—							
Kassa	13	80							
Pécs	24	—							
Kolozsvár	25	20							
Győr	8	40							
Miskolc	12	—							
Egyesektől:									
Bichler Jenő	1.80								
Propper Ernő	4.20								
Farkas Antal	1.80								
Thienschmiedt E.	2.40								
Peidl Gyula	1.80								
Klein Antal	1.80								
Légárd József, Kollin Zsig- mond, Schwarz Ber., Róth Miklós, Széchenyi J., Ligeti J. egyenkint 1.20 kor., össz.	7.20								
Schwarz Ambrus, Berger Dezső, Dukai Károly, Skod- nitz Jakab, Weiszmann M., Schwarz Lipót, Schulz Béla, Wolf Sándor, Wolf Antal, Farkas Lajos, Bró- nyai Lajos, Teichner Jakab, Burgheim Károly, Seftsik Mihály, Szilágyi József, Frankl Gyula, Ábrahám Leó, Kállay Géza, Illés Lajos, Garai Simon, Künst- ler Al., Angyal Ferenc, Stalla Márton egyenkint 60 fill., összesen	13.80	34	80						
		448	80						
Ebből 10% a szakir. alapra		44	80	403	92				
Szakirodalmi alap:									
Át hozat a múlt hóról			234	85					
10% a főpénztárból			44	88					
			6204	79				6204	79

Sarlós Lajos, ellenőr.

Bozsik István, pénztáros.

dákóállványnyal és minden hozzátartozóval 203 korona értékben, úgy hogy az összes megvett tárgyak 511 korona 20 fillérbe kerültek. A választmány a vételt jóváhagyja.

Több tárgy nem lévén, az ülés véget ért.

Morócz Jenő
I. titkár.

Választmányi ülés 1906 augusztus hó 17-én.

Jelen vannak: Tanay József elnök, Morócz Jenő I. titkár, Bozsik István pénztáros, Bauer Henrik, Kún Kornél, László Dezső, Müller Ignác, Novák Alajos, Radnai Vilmos, Spitz Adolf és Szabó Róbert választmányi tagok, továbbá Novák László, a szaktanfolyamok vezetője. *Igazolva távol:* Löwy Salamon I. alelnök, Fuchs Zsigmond II. alelnök, ifj. Aigner Antal II. titkár, Hahn Mór és Boros Dezső leltárosok, Stefáni József és Szeniczai Mihály választmányi tagok.

Tanay József elnök az ülést megnyitván, a mult ülés jegyzőkönyve felolvastatik és Bauer Henrik és Kún K. által hitelesítettik.

A jövő évi szaktanfolyamokra vonatkozólag Novák László, a szaktanfolyamok vezetője több javaslatot terjeszt elő, melyek a közgyűlés által elfogadott szervezeti szabályokkal nem ellenkeznek. A választmány a javaslatokat elfogadja s kivitellükkel a szaktanfolyamok vezetőjét bizza meg.

A legközelebbi rendes választmányi ülés szeptember hó 11-ére tüzetik ki.

A pénztári jelentés és tagsági forgalomról szóló kimutatás tudomásul vétetvén, az ülés véget ért.

Morócz Jenő,
I. titkár.

Tagsági forgalom 1906 julius hóban. Beléptek a Körbe:

Brumiller Árpád (Franklin), Szentesi Pál (Debrecen), Kner Imre (Gyoma), Dragoner István, Kürschner Adolf (Kassa), Lett István (Miskolc), Zák Márton, Sztanya Zoltán, Dobler János, Kopeczky Károly, Szabó László II., Rott József, Uitz Ferenc, Novák Gusztáv, Jáhn Kálmán, Vörös Mihály, Ohnesorge Ferenc, Hajnal A. József, Németh Ernő (Stephaneum), Kálmán Rudolf (Galitzenstein), Weisz Samu, Pollák Lipót (Korvin), Schwartz Manó (Gelléri és Székely), Roth Miklós (Magyar Hirlap), Morvai Sándor (Globus), Oszter Lajos (Révai és Salamon), Angyal Ferenc (Elek), Neuwald Mor., Stárk Sándor (Neuwald), Hricz János (Székesfőv.), Quittner Lipót, Szvoboda János (Pátria), Fischl Arthur, Wirthschaffner Bertalan (Márkus), Fauzeck Károly, Francz István, Kесе Gergely, Koháry István, Oberkers József, Schmitt Henrik (P. részv.). — *Meghalt:* Szauer István (Szekszárd). — *Kiléptek a Körből:* Fuzik Ignác, Hipper Sándor, Ofenbeck Károly (Franklin). — *Az alap:szabály 7. §-a alapján törlendő:* Schmidt János (Mezőkövesd), Roth József, Komlósi Imre, Wigdranovics Jakab, Sztamári Gábor (Debrecen). — *Rokkant lett:* Kurucz Béla (Debrecen). — *Hátralék miatt törlendők:* Achs Nándor, Breitner Vilmos, Fleischman Izidor (Globus), Herrer Jenő, Rosner Lipót (Rigler), Bognár Ödön, Burger Dezső, Horváth Lajos, Blumenstock Leó, Wessely Vilmos, Kump Lajos, Horváth Henrik, Káderer Ferenc, Gulyás József, Bodrogi Mór, Kuklis Géza, Weinstein Gyula, Schwartz Rudolf, Quitt Manó, Babarczy Ferenc, Keitner Oszkár, Csorba Kálmán, Dicker Lipót, Herczeg Ferenc, Dragon János, Bogyó István (ismeretlen tartózk.). — A hó végén 11 tb., 939 rendes, összesen 950 tag.

Pályázat levélfejre.

A Könyvnyomdászok Szakköre választmányának megbízásából alulírott szakbizottság pályázatot hirdet a Kör levélfejének szedésére és nyomására.

A levélfej szövege a következő: *Könyvnyomdászok Szakköre. Elnökség: Budapest V, Hold-utca 7. sz. Budapest, 19...*

Pályázati feltételek.

1. A tervezendő levélfej 22 cm. széles és 28 cm. magas, simított, fényezetlen, úgynevezett „Bankpost“ papíron lesz nyomandó.
2. A pályaművek, eltekintve az esetleg alkalmazandó alapnyomatoktól, tisztán betűöntődei anyagokból kell hogy szedessenek, illetve tervezessenek.
3. A pályaművek legfeljebb 3 színre tervezendők.

4. Pályázni lehet akár teljesen kész munkával, akár pedig teljes kivitellő, minden részletre kiterjeszkedő vázlattal. Mindkét esetben azonban fent adott méretek pontosan figyelembe veendőek. Az esetleges körülvágásra való tekintettel szélességben s magasságban egy-egy cm.-rel kisebb is lehet a pályamunka.
5. Pályadíjak. I. díj: úgy a szedőnek, mint a nyomónak 3—3 tízkoronás arany; II. díj: úgy a szedőnek, mint a nyomónak 2—2 tízkoronás arany; III. díj: úgy a szedőnek, mint a nyomónak elismerő oklevél.
6. A szakbizottságnak jogában áll a díjat nyert pályamunkákat úgy használati célból, mint a Gr. Sz. mellékleteként, a díjat nem nyert pályaműveket pedig bemutatás céljából csoportosítva a Grafikai Szemle számára kinyomatni.
7. A pályaművek idegen kézírással címezve, jeligével ellátva, a pályázó nevét magában rejtő jeligés levélke kíséretében 1906 szeptember 20-ikáig a Könyvnyomdászok Szakköre elnökéhez címezve (Budapest V, Hold-utca 7) küldendőek be. A borítékra feltűnően reáírandó: „Levélfej-pályázat“.
8. A pályaműveket a Könyvnyomdászok Szakköre szakbizottsága a pályázat lejártától számított 14 nap alatt bírálja el, szükség esetén a bizottságon kívül álló szakértőik bevonásával.
9. A pályázaton csakis a Könyvnyomdászok Szakköre tagjai vehetnek részt.
Budapest, 1906 június 18.

A Könyvnyomdászok Szakköre szakbizottsága.

A Szakkör t. tagjait kérjük, hogy mindennemű *kondícióváltozást, úgy az abba való be-, mint kilépést haladéktalanul* adják tudtul a Kör pénztárosának (lakik: VIII, József-utca 23. sz., II. em.), mert csak így kaphatják meg pontosan az őket megillető kiadványokat és meghívókat. Elég erre a célra egy egyszerű levelezőlap.

Pénztárosunk a nyári hónapokban lakásán tart hivatalos órát (VIII, József-utca 23, II. 18) és pedig minden hétköznapon fél 1-től fél 2-ig.

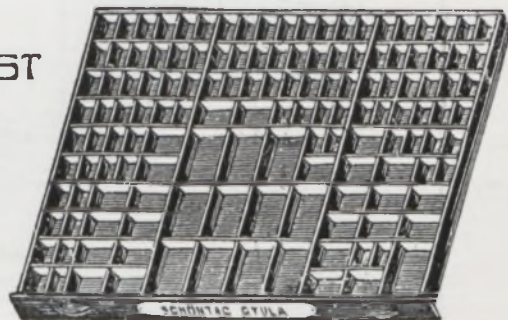
Felelős szerkesztő Tanay József. ☆ Főmunkatárs Novák László.
Kiadótulajdonos a Könyvnyomdászok Szakköre.

SCHÖNTAG GYULA
szakasztalos

BUDAPEST
Ul, Váci-körút 51.

○ ○ ○
Kis antiquaszekrény 6 K 40 f.
Nagy szekrény 8 K 40 f.

Árjegyzék ingyen és bérmentve.



Körünk megkeresésére a Budai Szinkör (igazgató Krecsányi Ignác), valamint a Városligeti Nyári Színház (igazgató Feld Zsigmond) az alábbi kedvezményes helyárakat engedélyezte Körünk tagjai, illetve családtagjai részére:

I. Budai szinkör (Krisztinaváros):

Nagy páholy... .. 8 kor. — fil.	Körszék (I. r.)... .. 80 fii.
Zsölyeszék 1 " 80 "	" (II. r.)... .. 60 "
I. rendű zártzék ... 1 " 40 "	Karzati zártzék I. sor ... 80 "
II. " " " " 10 "	" " " " II. " " " 70 "

II. Városligeti nyári színház:

Földszinti páholy ... 8 kor. — fil.	Földsz. old. sz. II. s. — kor. 60 fil.
I. emeleti " " " 6 " — "	I. em. erkély 1-ső sor I " 10 "
I. rendű zsölye... .. 1 " 80 "	I. " " többi sor — " 70 "
II. " " " " 1 " 40 "	I. " zártzék... .. — " 60 "
Földsz. oldalsz. I. s. — " 80 "	II. " erkély I. sor — " 70 "

E jegyek váltásához szükséges utalványok ünnep és vasárnap is érvényesek s a Budai Szinkörhöz darabonként 4 fillérért, a Városligeti Nyári Színházhoz darabonként 2 fillérért kaphatók az Athenaeum

(Lenkei Alajos), Franklin (Boros Dezső), Pallas (Einöder Antal) és Pesti részv. nyomdákban (Harsányi János), az anyaegetületben Novitzky N. Lászlónál, továbbá Bozsik István szakköri pénztárosnál, valamint a körhelyiségben Gál pénzbeszedőnél.

Erdélyi M. cs. és kir. udvari fényképész (Budapest IV, Ujvilág-utca 2, a Kossuth-Lajos-utca sarkán) Szakkörünk tagjainak fényképek készítésénél a következő kedvezményeket adja:

6 db. vizit fénykép 6 K,	12 db. 10 K.
6 " kis Makart " " " 14 "	12 " 24 "
6 " kabinet " " " 16 "	12 " 26 "
6 " Makart " " " 20 "	12 " 36 "

Megrendelés alkalmával mindig az **utolsó havi nyugtával** kell igazolni azt, hogy az illető a Szakkör tagja.

MESTERSZEDŐ, a nyomdászatechnika minden ágában gyakorlatilag képzett elsőrangú erő, mesterszedői, esetleg nyomdavezetői állást keres. Szíves megkeresések e lap kiadóhivatalához kéretnek.



! Nagy díj !

KAST & EHINGER
G. m. b. H.

világhíru gyártmány a st.-louisi világhírlírókban a legmagasabb díjjal lettek kiütetve. — Fiákgyárak: Berlinben, New-Yorkban és Chicagóban.

Képvisele Ausztria-Magyarors. részére:

Carmine Hugó
Budapest, Bécs, Prága.

„Krause“ emeltyűs könyomó-kézisajtó.

Saját szerkesztésű legújabb sajtónk, egészen vasból, ruganyos nyomással és a taliga visszamenetelét könnyítő szerkezettel.



Szállítási díjtól és vámtól mentesen Ausztria bármelyik vasúti állomására.

Ha a megrendelésben a földkeret küldése nincs világosan kikötve: a nélkül szállítjuk a sajtókat.

A sajtó távirati megjelölése		No	A taliga		A sajtó ára	
földkerettel	földkeret nélkül		szélesége	hosszúsága	földkerettel	földkeret nélkül
			a kő számára			
Mariage	Marialite	MN	45	55	635.—	670.—
Magdalena	Magazijn	MP	55	65	725.—	775.—
Magdolum	Magenader	MPa	55	70	740.—	795.—
Maximilian	Maximianus	MQ	60	80	825.—	880.—
Moriche	Moriolis	MR	65	90	865.—	920.—
Methusalem	Metileno	MS	75	95	1000.—	1055.—
Methule	Metrisch	MSa	75	100	1010.—	1065.—
Melchior	Meldois	MT	80	100	1040.—	1095.—
Melchiades	Meldung	MTa	80	110	1060.—	1115.—
Mumie	Mulvio	MU	85	125	1135.—	1195.—
Mummerei	Mummolus	MV	95	140	1245.—	1305.—
Myscole	Myself	MX	110	150	1520.—	1595.—

Bővebb fölvilágosítást ad: KAUFMANN GYULA, Budapest VII, Kertész-utca 37.



KARL KRAUSE, LEIPZIG.



Josef Anger & Söhne

Gépgyár és
vasöntöde

Wien-Hernals, Hauptstr. 122.

Szállít legújabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és könyomdák, papiros-gyárak, üzleti könyveket készítő gyárak, könyvkötők, dobozgyártók számára, a legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési föltételekkel.

— MAGYARORSZÁGI KÉPVISELŐJE: —
SILBERER A. úr, Galgócon.



ORMOS GUSZTÁV UTÓDAI
KÖNIG és BAYER

— fotocinkográfiai műintézete —
Budapest VII, Kazinczy-u. 32.

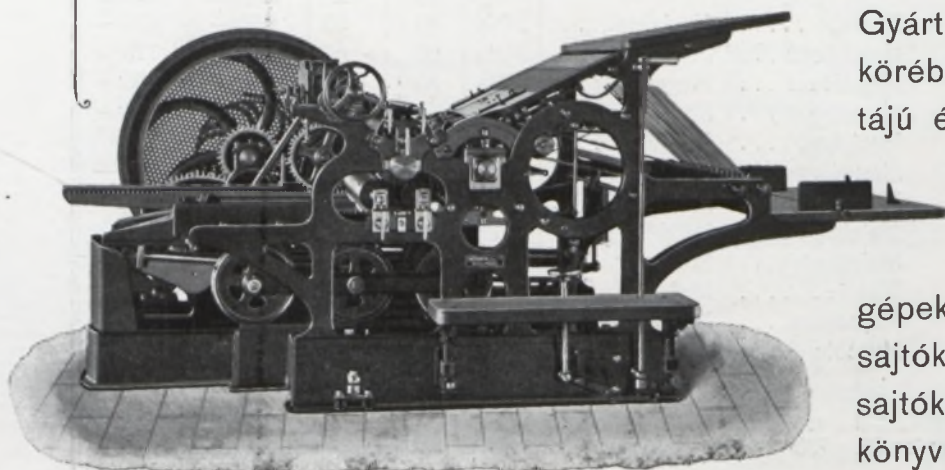
KLISÉK mindennemű képes nyomtatványokhoz a legjobb kluitelben.
AUTOTÍPIA. ≡ KROMOTÍPIA.
≡ FOTOTÍPIA. ≡ FOTOLITO. ≡

— Házonkülli felvételek. —

Magyarország egyedüli gyorsajtógyára.

Wörner J. és Társa

==== Budapesten. ====



Gyárt a sokszorosító ipar körébe vágó mindenféle fajtájú és nagyságú gépet, és pedig: könyvnyomdai gyorsajtókat, körforgású nyomógépeket, könyomdai gyorsajtókat s könyomdai kézi-sajtókat, valamint különféle könyvkötő-gépeket.

KOBLINGER & GYULA

Fotokemigráfiai Műintézete

BUDAPESTEN

VII, Csengery-utca 22. sz.

Készít

KLISÉKET

művek, folyóiratok, árjegyzé-
kek, hirdetések részére. Tervek
fotolitográfiailag sokszorosít-
tatnak. ♣♣♣♣♣♣♣♣♣♣

TELEFON 14-61.

Alapított 1892.



Főraktár és iroda:

MÜLLER TESTVÉREK, Budapest V, Súlyom-utca 13.

CARMINE HUGÓ

GÉP- ÉS
SZERSZÁMGYÁRA

Budapest VI, Király-u. 26.

Telefonszám 14-16.

Alapított 1878-ban.

Főüzlet és gyár: **Bécs VII, Burggasse 90.**

A grafikai iparágak összes szükségleteinek
raktára.

Képviseelője: **König és Bauer, Würzburg;**
Hugo Koch és August Fomm, Lipcse
cégeknek.

Ausztria-magyarországi vezér-
képviselője a **MONOTYPE**
betűöntő- és szedőgépek.

A párisi kiállításon grand prix-vel
és két aranyéremmel, a st.-louis-i
kiállításon nagy díjjal lett kitüntetve.

Nyomdafestékek, kencék és
hengeranyagok nagy raktára

Kast és Ehinger

G. m. b. H. stuttgarteri és feuerbacheri
gyáraiból. Fiókgyarak: Berlinben,
New-Yorkban és Chicagóban.



Könyv- és könyomdai
festékgyár.

Wüste F.

Iroda és raktár:

BUDAPEST

VI, Teréz-körút 21. sz.

Gyárt: könyv- és könyomdák részére
való fekete és színes, valamint réz-
nyomáshoz szükséges mindennemű
és színű festékeket.

Hengeranyag- és kence-gyár.

A magyar állam nyomdászattör- ténelmi térképe



Tervezte és magyarázó szövegét írta:

☐ FIRTINGER KÁROLY. ☐



Ára helyben 60 fillér, vidékre 70 fillér.
Az Évkönyv megrendelői féláron kapják.

Budapesti Gutenbergház

NÁDOR LAJOS

Budapest VIII. kerület, József-utca 56. szám.

A grafikai iparágak összes szükségleteinek raktára. Nyomda-
festékek, kencék és hengeranyag
nagy raktára.



Tömöntőde-berendezések,
szedővasak, lyukasztó (perforáló)
gépek, formazáró készülékek
stb., stb.

Raktár használt gépekben, melyek saját műhelyünkben teljesen
rekonstruáltak. Teljes nyomdaberendezések is szállíthatnak.

TELEFON 54-48.

KÉPVISELETEK: Berger és Wirth lipcsei festékgyár; Magyar gyors-
sajtó-gyár (Kaiser L. Fiai); Faber és Schleicher könyomdai gép-
gyára, Hogenforst A. gép- és szerszámgyára képviselői.

Megjelent s a Grafikai Szemle kiadóhivatalában (Budapest, V. ker., Hold-utca 7. szám) kapható:

A Könyvnyomdászok Szakköre szaktanfolyamának 1904/1905-ik

évi Értesítője.

Terjedelme összesen tíz iv. A szaktanfolyami jelentésen kívül közli a szakelőadások kivonatát ismertetését is, s ezért minden nyomdász számára igen hasznos szakkönyv számba veendő. Különösen jó eredménnyel olvashatják ama szaktársaink, akiknek a távol vidéken nincs alkalmuk intenzívebb szaktanulmányokra.

A könyv tartalma egyebek közt a következő: A grafikai iparágak általános áttekintése. — A könyvnyomtatás általános áttekintése. — A könyvnyomtató és a nyelvtan. — A könyvnyomtatás mint iparművészet. — A mesterszedő hivatása. — A könyvszedés szabályai. — A modern könyvszedés. — A táblázatszedés. — A könyvnyomtató betűi. — A könyvnyomtató kész díszítményei. — A mesterszedésbeli irányzatok. — A könyvnyomtatás feltalálása. — A névjegy. — A céget hirdető kártyák. — A levélfej. — A gyorsajtó története és fejlődése. — Meghívók és hasonló nyomtatványok. — Számlák, memorandumok, körlevelek és hasonló nyomtatványok. — A betűöntés köréből. — A papiros. — A könyvcím. — A könyvnyomtatás története.

Ára 80 fill., vidékre portómentes küldéssel 1 kor.

BERTHOLD H.

RÉZLÉNIAGYÁR ÉS
BETŰÖNTŐDE RESZV.-TÁRS.

BERLIN

Fióköntődék Szt. Pétervár, Moszkva
és Bauer & Co., Stuttgart

Nagy választék különféle körzet-
és betűujdonságokból, rézléniákból,
vignettákból és a t. ▽ Legnagyobb
választék orosz betűkből. ▽ Teljes
nyomdai berendezések gépekkel és
segédeszközökkel. ▽ Szolid kivitel.

Vezérképviselőik:

PUSZTAFI ÉS TÁRSA

Budapest V, Pannónia-u. 2/b

a kik mintákkal
és ajánlatokkal
szolgálnak.

Első magyar könyv- és könyomdai
festék- és hengeranyag-gyár.

KURZWEIL JÁNOS ÉS TÁRSA

SZÁMOS
KITŰNTETÉS.



Hengerek öntése lapos
és körforgású gépek-
hez. Olcsóbb és jobb
a házi öntésnél.

GYÁR, IRODA ÉS RAKTÁR:

BUDAPEST

IX, Márton-utca 19.

Újság-, mű-, illusztráció- és
díszmű- és mindenféle szí-
nes festékek, valamennyi
grafikai iparág részére. SZ
SZEDŐSORZÓ, igazítható
feszítővel, szab. saját találm.

47.004. és 53.406. sz. magy.-osztr. szabad.



TÁVBESZÉLŐ
56—64. SZ.

„PATENT“ gelatin-
hengeranyag.
Kencék és bronzok.





Telefon 23—70. sz.

ELSŐ MAGYAR

Telefon 23—70. sz.

BETŰÖNTÖDE

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST VI, Dessewffy-utca 32. szám.



Dús raktárt tart magyar, német, tót, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

könyv- és címbetűkből, körzetekből, rézléniákból és kizárásokból,

továbbá a legkülönbébb ékítményekből és egyéb nyomdai felszerelvényekből.

Egész nyomdai berendezések jutányos árban és gyorsan foganatosíttatnak.

BÉLYEGZŐ-METSZÉS.

MEHANIKA MŰHELY.

GALVANOPLASZTIKA.

TÖMÖNTÖDE.

ÓLOMZÁR-GYÁRTÁS.

RÉZLÉNIA-GYÁRTÁS.



!! UJDONSÁG !!

EGYETEMES TABELLA-ALAPZAT CZETTEL és BENDT-
NER szabadalma. o

Magyar királyi államvasutak nyári menetrendje.

Budapest ny. p. u.—Párkány-Nána és vissza.

Állomások	Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.	
	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	
Budapest ny. p. u.	5 40	6 00	6 15	6 35	7 20	8 05	8 22	8 50	9 30	9 55	10 12	10 30	10 45	11 05	11 25	11 45	12 05	12 25	12 45	13 05	13 25	13 45	14 05	
Párlak-Ujpest	6 01	6 52	7 11	7 31	8 08	8 22	8 50	9 30	9 55	10 12	10 30	10 45	11 05	11 25	11 45	12 05	12 25	12 45	13 05	13 25	13 45	14 05	14 25	
Vác	6 52	7 25	7 58	8 30	9 08	9 50	10 12	10 30	10 45	11 05	11 25	11 45	12 05	12 25	12 45	13 05	13 25	13 45	14 05	14 25	14 45	15 05	15 25	
Nagy-Maros	7 25	8 08	8 30	9 08	9 50	10 12	10 30	10 45	11 05	11 25	11 45	12 05	12 25	12 45	13 05	13 25	13 45	14 05	14 25	14 45	15 05	15 25	15 45	
Párlak-Nána	8 08	8 30	8 30	9 08	9 50	10 12	10 30	10 45	11 05	11 25	11 45	12 05	12 25	12 45	13 05	13 25	13 45	14 05	14 25	14 45	15 05	15 25	15 45	

Állomások

Állomások	Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.	
	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	
Párlak-Nána	4 02	5 33	6 08	6 53	7 19	7 51	8 15	8 45	9 10	9 25	10 20	10 50	11 20	11 50	12 20	12 50	13 20	13 50	14 20	14 50	15 20	15 50	16 20	
Nagy-Maros	4 02	5 33	6 08	6 53	7 19	7 51	8 15	8 45	9 10	9 25	10 20	10 50	11 20	11 50	12 20	12 50	13 20	13 50	14 20	14 50	15 20	15 50	16 20	
Vác	4 02	5 33	6 08	6 53	7 19	7 51	8 15	8 45	9 10	9 25	10 20	10 50	11 20	11 50	12 20	12 50	13 20	13 50	14 20	14 50	15 20	15 50	16 20	
Párlak-Ujpest	4 02	5 33	6 08	6 53	7 19	7 51	8 15	8 45	9 10	9 25	10 20	10 50	11 20	11 50	12 20	12 50	13 20	13 50	14 20	14 50	15 20	15 50	16 20	
Budapest ny. p. u.	4 02	5 33	6 08	6 53	7 19	7 51	8 15	8 45	9 10	9 25	10 20	10 50	11 20	11 50	12 20	12 50	13 20	13 50	14 20	14 50	15 20	15 50	16 20	

Állomások

Állomások	Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.	
	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	
Budapest k. p. u.	6 48	7 51	8 35	9 08	9 08	9 14	12 38	2 08	2 28	4 43	5 15	4 50	7 05	7 36	8 51	10 05	10 36	11 06	11 36	12 06	12 36	13 06	13 36	
Nagy-Maros	6 48	7 51	8 35	9 08	9 08	9 14	12 38	2 08	2 28	4 43	5 15	4 50	7 05	7 36	8 51	10 05	10 36	11 06	11 36	12 06	12 36	13 06	13 36	
Vác	6 48	7 51	8 35	9 08	9 08	9 14	12 38	2 08	2 28	4 43	5 15	4 50	7 05	7 36	8 51	10 05	10 36	11 06	11 36	12 06	12 36	13 06	13 36	
Párlak-Ujpest	6 48	7 51	8 35	9 08	9 08	9 14	12 38	2 08	2 28	4 43	5 15	4 50	7 05	7 36	8 51	10 05	10 36	11 06	11 36	12 06	12 36	13 06	13 36	
Budapest ny. p. u.	6 48	7 51	8 35	9 08	9 08	9 14	12 38	2 08	2 28	4 43	5 15	4 50	7 05	7 36	8 51	10 05	10 36	11 06	11 36	12 06	12 36	13 06	13 36	

Állomások

Állomások	Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.	
	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	
Budapest k. p. u.	6 15	7 10	7 40	8 27	8 27	9 15	10 19	11 2	14	1	8 08	33	1	6 02	1	7 06	7 36	8 51	10 05	10 36	11 06	11 36	12 06	
Nagy-Maros	6 15	7 10	7 40	8 27	8 27	9 15	10 19	11 2	14	1	8 08	33	1	6 02	1	7 06	7 36	8 51	10 05	10 36	11 06	11 36	12 06	
Vác	6 15	7 10	7 40	8 27	8 27	9 15	10 19	11 2	14	1	8 08	33	1	6 02	1	7 06	7 36	8 51	10 05	10 36	11 06	11 36	12 06	
Párlak-Ujpest	6 15	7 10	7 40	8 27	8 27	9 15	10 19	11 2	14	1	8 08	33	1	6 02	1	7 06	7 36	8 51	10 05	10 36	11 06	11 36	12 06	
Budapest ny. p. u.	6 15	7 10	7 40	8 27	8 27	9 15	10 19	11 2	14	1	8 08	33	1	6 02	1	7 06	7 36	8 51	10 05	10 36	11 06	11 36	12 06	

Hatvan—Budapest k. p. u.

Állomások	Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.	
	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	
Budapest k. p. u.	8 27	8 59	9 01	9 40	9 40	10 19	10 45	11 15	11 45	12 15	12 45	13 15	13 45	14 15	14 45	15 15	15 45	16 15	16 45	17 15	17 45	18 15	18 45	
Nagy-Maros	8 27	8 59	9 01	9 40	9 40	10 19	10 45	11 15	11 45	12 15	12 45	13 15	13 45	14 15	14 45	15 15	15 45	16 15	16 45	17 15	17 45	18 15	18 45	
Vác	8 27	8 59	9 01	9 40	9 40	10 19	10 45	11 15	11 45	12 15	12 45	13 15	13 45	14 15	14 45	15 15	15 45	16 15	16 45	17 15	17 45	18 15	18 45	
Párlak-Ujpest	8 27	8 59	9 01	9 40	9 40	10 19	10 45	11 15	11 45	12 15	12 45	13 15	13 45	14 15	14 45	15 15	15 45	16 15	16 45	17 15	17 45	18 15	18 45	
Budapest ny. p. u.	8 27	8 59	9 01	9 40	9 40	10 19	10 45	11 15	11 45	12 15	12 45	13 15	13 45	14 15	14 45	15 15	15 45	16 15	16 45	17 15	17 45	18 15	18 45	

Szolnok—Budapest k. p. u.

Állomások	Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.	
	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	
Budapest k. p. u.	7 25	8 00	9 00	9 30	12 30	2 00	2 30	3 04	2 35	3 40	4 45	5 45	6 45	7 45	8 45	9 45	10 45	11 45	12 45	13 45	14 45	15 45	16 45	
Nagy-Maros	7 25	8 00	9 00	9 30	12 30	2 00	2 30	3 04	2 35	3 40	4 45	5 45	6 45	7 45	8 45	9 45	10 45	11 45	12 45	13 45	14 45	15 45	16 45	
Vác	7 25	8 00	9 00	9 30	12 30	2 00	2 30	3 04	2 35	3 40	4 45	5 45	6 45	7 45	8 45	9 45	10 45	11 45	12 45	13 45	14 45	15 45	16 45	
Párlak-Ujpest	7 25	8 00	9 00	9 30	12 30	2 00	2 30	3 04	2 35	3 40	4 45	5 45	6 45	7 45	8 45	9 45	10 45	11 45	12 45	13 45	14 45	15 45	16 45	
Budapest ny. p. u.	7 25	8 00	9 00	9 30	12 30	2 00	2 30	3 04	2 35	3 40	4 45	5 45	6 45	7 45	8 45	9 45	10 45	11 45	12 45	13 45	14 45	15 45	16 45	

Budapest k. p. u.—Hatvan.

Állomások	Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.		Szv.	
	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	I-III	
Budapest k. p. u.	8 27	8 59	9 01	9 40	9 40	10 19	10 45	11 15	11 45	12 15	12 45	13 15	13 45	14 15	14 45	15 15	15 45	16 15	16 45	17 15	17 45	18 15	18 45	
Nagy-Maros	8 27	8 59	9 01	9 40	9 40	10 19	10 45	11 15	11 45	12 15	12 45	13 15	13 45	14 15	14 45	15 15	15 45	16 15	16 45	17 15	17 45	18 15	18 45	
Vác	8 27	8 59	9 01	9 40	9 40	10 19	10 45	11 15	11 45	12 15	12 45	13 15	13 45	14 15	14 45	15 15	15 45	16 15	16 45	17 15	17 45	18 15	18 45	
Párlak-Ujpest	8 27	8 59	9 01	9 40	9 40	10 19	10 45	11 15	11 45	12 15	12 45	13 15	13 45	14 15	14 45	15 15	15 45	16 15	16 45	17 15	17 45	18 15	18 45	
Budapest ny. p. u.	8 27	8 59	9 01	9 40	9 40	10 19	10 45	11 15	11 45	12 15	12 45	13 15	13 45	14 15	14 45	15 15	15 45	16 15	16 45	17 15	17 45	18 15	18 45	

Budapest k. p. u.—Szolnok.

Állomások
